

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Mija Lipušček

**Učinek glasbenih delavnic na osebe z demenco
na Goriškem**

Diplomsko delo

Renče, junij 2020

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Mija Lipušček

**Učinek glasbenih delavnic na osebe z demenco
na Goriškem**

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Bojana Mesec
Somentorica: as. dr. Klavdija Kustec

Renče, junij 2020

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Bojani Mesec in somentorici as. dr. Klavdiji Kustec za vodenje in uporabne nasvete skozi cel čas ustvarjanja mojega diplomskega dela.

Zahvaljujem se noni Rožici, nonotu Cirilu, mami stari Sonji, tatu staremu Mihi, stricu Brankotu in teti Ireni, da so z velikim veseljem in voljo sodelovali v moji raziskavi in mi omogočili, da sem pridobila podatke za pisanje diplomskega dela. Res upam, da so uživali v naših druženjih!

Za podporo in spodbudo se zahvaljujem družini, mami, tatu in Ani in fantu Mateju.

Posebno se zahvaljujem sošolkama Sari in Anji, ki sta bili na voljo ob vseh urah in mi skozi pogovore in nasvete vlivali voljo za pisanje. Za pomoč se zahvaljujem tudi Ketii in Urški ter Anji, ki je poskrbela za prevod v angleščino.

Brez vseh vas mi ne bi uspelo, hvala!

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Mija Lipušček

Naslov: Učinek glasbenih delavnic na osebe z demenco na Goriškem

Kraj: Renče

Leto: 2020

Število strani: 66

Število prilog: 3

Lektorica: Jasna Živec, univ. dipl. slovenistka

Mentorica: doc. dr. Bojana Mesec

Somentorica: as. dr. Klavdija Kustec

Povzetek: Skozi predhodno delo z ljudmi z demenco sem opazila, da si ob glasbi na radiu kaj zapojejo, da zaplešejo, četudi komaj hodijo in podobno. Tako sem ugotovila, da glasba v njih nekaj prebudi. Zanimalo me je, kaj točno. Zato sem se odločila, da bom raziskovala vpliv glasbe na ljudi z demenco.

Za raziskavo v diplomski nalogi sem izvedla glasbene delavnice. Sodelovala sem s tremi pari zakoncev, torej šestimi osebami. Z vsakim parom sem se srečala štirikrat. Pri glasbenih delavnicah sem uporabljala svoje glasbeno znanje in tehnike glasbene terapije.

Raziskovala sem, kakšne odzive pri starih ljudeh z demenco sproža glasba, kako le-ta vpliva na počutje starih ljudi z demenco, kako glasba vpliva na odnos med starima človekoma z demenco in kako se razlikujejo odzivi med sodelujočimi pari starih ljudi.

V kvalitativni raziskavi sem podatke pridobila z opazovanjem s popolno udeležbo. Ugotovila sem, da glasba sproža številne odzive, tako v govoru kot v glasbi. Poleg tega sem ugotovila, da glasba vpliva tudi na odnos med starima človekoma z demenco, razvijejo se mnogi različni medsebojni odnosi v govoru in tudi v glasbi.

Ključne besede: socialno delo, stari ljudje, demenca, glasba.

Title: Effect of Music Workshops on People with Dementia in the Goriška region

Summary: Through my previous work with people with dementia, I have noticed that they sing or dance, even though they can barely walk, etc. Thus, I found out that music awakens something in them and I was interested in knowing what exactly that was. This is the reason I did research on the effect of music on people with dementia.

Music workshops were carried out for the research in my thesis. I worked with three married couples, i. e. six people, and I met with each couple four times. At music workshops I was using my music knowledge and music therapy techniques.

I was analyzing how people with dementia respond to music, how music affects the mood of elderly people with dementia and the couple's relationship, as well as what is the difference between the participants' reactions.

The data in my qualitative research was obtained by observing with full participation. I found out that there are many reactions to music in speech and music. I also found out that music affects the relationship between two elder people with dementia and that various speech and music relationships develop.

Keywords: social work, elderly people, dementia, music.

PREDGOVOR

V tretjem letniku fakultete sem se odločila za modul Socialno delo s starimi ljudmi. V sklopu študija sem v tretjem in četrtem letniku opravljala prakso v domovih za stare. Tam sem poleg dela socialne delavke spoznala tudi delo delavne terapevtke, ki je vodila razne dejavnosti, med drugim tudi pevski zbor. To me je že takrat pritegnilo, saj sem tudi sama obiskovala glasbeno šolo, igram klavir in rada pojem. Letos sem začela s študentskim delom v dnevnem centru "Hiša dobre volje" v Mirnu pri Novi Gorici. Tam sem se srečala z veliko uporabniki, ki imajo demenco. Opazila sem, da si ob poslušanju glasbe kaj zapojejo, da poznajo besedila, četudi ne vedo, kateri dan v tednu je danes in kako je ime človeku, ki vsak dan sedi poleg njih. To se mi je zdelo zelo zanimivo in želela sem podrobneje raziskati, kakšen vpliv ima glasba na uporabnike z demenco. Moja prvotna ideja za diplomsko delo je bila izvedba šestih glasbenih delavnic z uporabniki v dnevnem centru. Obiskala sem tudi glasbeno terapevtko Špelo Loti Knoll z Inštituta Knoll za glasbeno terapijo, ki mi je pomagala z idejami, kako naj delavnice izvedem. Potem pa se je zapletlo. Ker se je dnevni center zaradi ukrepov za preprečitev širjenja koronavirusa začasno zaprl, nadaljevanje mojega dela in aktivnosti v povezavi z diplomskim delom ni bilo mogoče. Tako sem svoj načrt preoblikovala in delavnice izvedla s sorodniki.

Raziskovala sem učinke glasbenih delavnic na stare ljudi z demenco. V teoretičnem delu sem predstavila staranje, demenco, socialno delo z ljudmi z demenco, glasbeno terapijo ... V empiričnem delu sem raziskovala, kako glasba vpliva na posameznika z demenco, kako na njegovo počutje, kako na zakonca, ki sodelujeta v paru, oz. na njune medsebojne odnose in kako se odzivi posameznega sodelujočega para razlikujejo med seboj. Sodelovala sem s tremi pari zakoncev, z vsakim sem se srečala štirikrat. Rezultate sem pridobila z opazovanjem s popolno udeležbo, pomagala sem si s smernicami za opazovanje.

Ugotovitve bom predstavila v poglavju Rezultati. Razdelila sem jih glede na dve glavni temi, na odziv in medsebojne odnose. Rezultate bom nato v povezavi s teorijo predstavila v razpravi.

V besedilu sem nekatere izraze, ki jih uporabljajo druge stroke, spremenila v jezik socialnega dela. Tako sem besedo klient, pacient, bolnik in podobno zamenjala z besedo uporabnik ali oseba z demenco.

VSEBINA

1	PREGLED PROBLEMATIKE	1
1.1	STAROST IN STARANJE	1
1.1.1	OPREDELITEV STAROSTI.....	1
1.1.2	OPREDELITEV STARANJA	1
1.2	DEMENCA	1
1.2.1	O DEMENCI.....	1
1.2.2	SPOMIN.....	2
1.2.3	NAJPOGOSTEJŠI TIPI DEMENCE	2
1.2.4	SIMPTOMI DEMENCE	3
1.2.5	RAZVOJNE STOPNJE DEMENCE	4
1.2.6	STADIJI DEMENCE	4
1.3	SOCIALNO DELO S STARIMI LJUDMI.....	6
1.3.1	TEORETIČNA IN PRAKTIČNA VODILA ZA DELO S STARIMI LJUDMI	6
1.3.2	NAČELA SOCIALNEGA DELA S STARIMI LJUDMI	6
1.4	SOCIALNO DELO Z LJUDMI Z DEMENCO.....	6
1.4.1	POSŁANSTVO.....	6
1.4.2	KOMUNICIRANJE S ČLOVEKOM Z DEMENCO	7
1.4.3	ODNOS MED SOCIALNIM DELAVCEM IN ČLOVEKOM Z DEMENCO	7
1.4.4	ODNOS MED SOCIALNIM DELAVCEM IN SVOJCI ČLOVEKA Z DEMENCO ...	8
1.4.5	PROFESIONALNE VLOGE SOCIALNEGA DELAVCA V SKRBI ZA OSEBE Z DEMENCO IN NJIHOVE SVOJCE	9
1.4.6	ODNOS MED ČLOVEKOM Z DEMENCO IN NJEGOVIMI SVOJCI	10
1.5	GLASBENA TERAPIJA	10
1.5.1	O GLASBENI TERAPIJI	10
1.5.2	SMERI GLASBENE TERAPIJE	11
1.6	GLASBENA TERAPIJA Z OSEBAMI Z DEMENCO.....	12
1.6.1	O GLASBENI TERAPIJI Z OSEBAMI Z DEMENCO	12
1.6.2	OBLIKE DELA V GLASBENI TERAPIJI	12
1.6.3	CILJI GLASBENE TERAPIJE Z OSEBAMI Z DEMENCO	12
1.6.4	NAMENI GLASBENOTERAPEVTSKEGA DELA	13

1.6.5	FAZE GLASBENOTERAPEVTSKEGA SREČANJA PRI DELU Z OSEBAMI Z DEMENCO	13
1.6.6	STRUKTURA GLASBENEGA SREČANJA	14
1.6.7	PETJE.....	14
1.6.8	VPLIV GLASBE.....	14
2	FORMULACIJA PROBLEMA	16
2.1	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	16
3	METODOLOGIJA.....	17
3.1	VRSTA RAZISKAVE, MODEL RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE	17
3.2	MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	17
3.3	POPULACIJA IN VZORČENJE.....	17
3.4	ZBIRANJE PODATKOV	17
3.5	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	18
4	REZULTATI.....	19
4.1	ODZIV	19
4.2	MEDSEBOJNI ODNOSI.....	22
5	RAZPRAVA	25
6	SKLEPI	30
7	PREDLOGI	31
8	VIRI IN LITERATURA	32
9	PRILOGE	35
9.1	Smernice za opazovanje	35
9.2	Odprto kodiranje	36
9.3	Osno kodiranje	58

1 PREGLED PROBLEMATIKE

1.1 STAROST IN STARANJE

Poznamo številne definicije starosti in staranja, razlikujejo se glede na stroko, lahko pa so definicije tudi čisto laične ali filozofske. Izpostavila sem nekaj primerov, saj se mi zdi poznavanje osnovne terminologije ključno za razumevanje nadaljnjih navedb.

1.1.1 OPREDELITEV STAROSTI

Slovar slovenskega knjižnega jezika definira starost kot "čas, ki je pretekel od rojstva koga ali nastanka česa, in kot dobo v človeškem življenju od zrelih let do smrti" (Bajec idr., 2014).

Po Accettu pa je starost živega bitja "čas, ki je pretekel od trenutka njegovega nastanka, natančneje, starost celic, tkiv, organov in organizma kot celote in je le ena izmed postaj v človekovem življenju na poti od rojstva do smrti" (Accetto, 1987, str. 20).

1.1.2 OPREDELITEV STARANJA

"Staranje je univerzalni proces, do katerega prihaja zaradi interakcije genoma in okolja. Organizem je podvržen nenehnim vplivom zunanjih dejavnikov. Tekom let se v odvisnosti od dedne zasnove tem dejavnikom upira in vzdržuje ravnotežje, nujno za normalno delovanje in preživetje. Vendar pa sčasoma mehanizmi za vzdrževanje normalnega stanja očitno popuščajo in na ravni genoma pride do sprememb. Kumulativni učinek toksičnih agensov vodi k staranju celic in njihovi smrti" (Cijan V. in Cijan R., 2003, str. 22–23).

Gorjup in Lahne (2018, str. 29) pravita, da staranje ne poteka pri vseh ljudeh enako hitro. Prav tako ne poteka v vsakem obdobju življenja enako hitro. Gre torej za vseživljenjski proces, na katerega s kronološkega vidika ne moremo vplivati. Tisto, na kar lahko vplivamo, je funkcionalno staranje organov in sposobnosti, in sicer z načinom življenja in razmerami v okolju. Bistveno je tudi, kako človek osebno doživlja staranje in kako se nanj pripravlja.

1.2 DEMENCA

Zdi se mi, da je demenca še vedno tabu tema, zato so ljudje o njej premalo poučeni. Zdi se mi prav, da poznamo osnovne pojme in značilnosti.

1.2.1 O DEMENCI

Izvor besede demenca najdemo v latinščini. Sestavljena je iz predpone de-, ki pomeni nasprotnost od nečesa, upadanje nečesa, in besede mens, ki pomeni razum, duha. "Demenca" potemtakem pomeni "upadanje duha oz. razuma" (Hülse, 2010, str. 17).

Po mednarodni klasifikaciji bolezni je demenca "sindrom, ki ga povzroča možganska bolezen, navadno kronična ali progresivna, kjer gre za motnjo več višjih kortikalnih funkcij, vključno spomina, mišljenja, orientacije, razumevanja, računskih zmožnosti, učnih sposobnosti ter govornega izražanja in presoje. Zavest ni zamegljena. Opešanje kognitivne funkcije navadno spremlja ali pa včasih napoveduje zmanjšanje sposobnosti za obvladovanje čustev, socialnega vedenja ali motivacije. Ta sindrom se pojavlja pri Alzheimerjevi bolezni, pri drugih cerebrovaskularnih boleznih in pri drugih stanjih, ki primarno ali sekundarno prizadenejo možgane." (Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, 2008).

1.2.2 SPOMIN

Ravno spomin oziroma težave s priklicem informacij so eden prvih pokazateljev demence. Železnik (2016, str. 125) navaja, da je spomin sposobnost možganov, da shranjujejo znanje in izkušnje. Možgani shranjujejo vse, kar smo se naučili, kar se nam je zgodilo in se nam še vedno dogaja. Ločimo tri vrste spomina. Prvi je čustveni (senzorni) spomin. Sledi mu kratkoročni spomin. Ta vrsta spomina je tista, ki jo demenca najprej oslabi. Imamo še dolgoročni spomin, pri osebah z demenco se ta ohrani največ časa. Dolgoročni spomin dobro deluje še nekaj časa, ker so bili možgani, ko so si dogodek shranili, še zdravi.

1.2.3 NAJPOGOSTEJŠI TIPI DEMENCE

Doktorja Graham in Warner (2013, str. 8–25) navajata, da sicer obstaja veliko različnih tipov in vzrokov demence, večina ljudi pa ima enega izmed naslednjih:

- alzheimerjeva bolezen: je najpogostejša oblika demence. Ime je dobila po Aloisu Alzheimerju, ki je to bolezen prvi opisal. Alzheimerjeva bolezen se običajno začne z zelo blagimi simptomi, pogosto z blago izgubo spomina. Običajno napreduje počasi, stanje se enakomerno slabša;
- vaskularna demenca: nastane zaradi preslabega dovoda krvi v del možganov, kjer so arterije zožene. Lahko nastane tudi zaradi ene ali več zapovrstnih kapi. Pogosto se začne nenadoma, slabša se po korakih;
- demenca z lewyjevimi telesci: ta tip demence se precej razlikuje od alzheimerjeve bolezni in vaskularne demence. V zgodnji fazi bolezni imajo običajno bolniki simptome parkinsonove bolezni (tresavica, posebno tresenje rok, otrdelost in zmanjšana gibljivost). Doživljajo tudi halucinacije. Tveganje padcev je povečano, saj se bolniki okorno gibljejo;

- frontotemporalna demenca: praviloma so osebe s tem tipom demence mlajše od oseb z drugimi tipi demence. Ta tip je najtežje odkriti, saj se pojavi v starosti, kjer demenca ni običajna. Bolezen prizadene čelni režanj možganov. Zaradi tega pride do osebnostnih sprememb, sprememb motivacije, oseba se vede vse bolj čudaško in prostaško.

1.2.4 SIMPTOMI DEMENCE

Demenco lahko prepoznamo po številnih simptomih. Hülsen (2010, str. 24–27) našteva simptome začetne in simptome napredovale demence.

Simptomi začetne demence so:

- motnja hotenja,
- difuzni strahovi,
- nezainteresiranost,
- motnje koncentracije,
- občutek preobremenjenosti,
- depresivnost,
- apatija,
- hitra utrudljivost.

Tipični simptomi napredovale demence so:

- motnje spomina,
- težave pri prepoznavanju in razumevanju,
- motnja govora,
- motena orientacija v času in prostoru,
- pomanjkanje motivacije za vodenje gospodinjstva,
- zanemarjanje telesne nege,
- razdražljivost,
- moteno socialno vedenje,
- negotovost pri hoji,
- nesamostojnost.

1.2.5 RAZVOJNE STOPNJE DEMENCE

Lokar (1994, str. 81) navaja eno najpreprostejših možnih delitev razvojnih stopenj demence, ki je naslednja:

- lahka demenca ljudi onespobablja za (zahtevnejše) poklicno delo. Človek je še sposoben skrbeti zase in zmore lahka preprosta vsakdanja opravila, ki jih zna že od prej, ne zmore pa se naučiti novih;
- srednje huda demenca onespobablja človeka za kakršnokoli poklicno delo, precej pa oslabijo tudi njegove sposobnosti za vsakdanja življenjska opravila. Tak človek je že doma odvisen od pomoči drugih in je tvegano, če živi sam;
- huda demenca onespobablja ljudi, da bi sami skrbeli zase, in so odvisni od pomoči drugih.

1.2.6 STADIJI DEMENCE

Ljudje z demenco se srečujejo z različnimi ovirami, ki pa so odvisne od razvitosti bolezni. Naomi Feil navaja štiri stadije demence (v Hülsen, 2010, str. 64–65).

→ Stadij I – pomanjkljiva/nesrečna orientacija;

- obupano oklepanje stvarnosti v sedanjosti,
- želja vedeti ime in status sogovornika,
- govor je razumljiv,
- izmišljanje opravičil za izgubo spomina,
- tajenje izgube sluha, vida in gibljivosti,
- tajenje občutkov, kot so osamljenost, zavračanje ali strah, deloma tudi veselje,
- želja po urejenosti predmetov,
- nasprotovanje spremembam,
- zavračanje bližine ljudi z demenco,
- jasen pogled, usmerjen v cilj, zavračanje očesnega stika,
- obtoževanje drugih o kraji in podobno.

→ Stadij II – časovna dezorientacija;

- pogosto izgubljanje občutka za čas,
- zamenjevanje oseb iz sedanjosti in preteklosti,
- pogosto je mišljenje, da starši še živijo ali pa da so otroci še majhni,
- želja po vrnitvi v prejšnji dom,

- občasno neprepoznavanje svojega zadnjega stanovanja,
- izživljanje svojih občutkov,
- dolgoročni spomin je ohranjen, medtem ko se kratkoročni spomin občasno izgublja,
- občasno človek sliši glasove, zvoke iz preteklosti, vidi svoje slike, zaznava vonjave.
- oddaljen, pogosto neusmerjen pogled,
- človek pogosto govori nerazumljivo in tiho, ker ne najde pravih besed, ustvarja svoje lastne,
- človek je velikokrat sprt s svojo okolico.

→ Stadij III – ponavljajoči se gibi;

- ponavljajo se gibi, npr. brisanje, hoja, zibanje,
- nenehno petje, brundanje, jokanje, klicanje, tolčenje,
- človek redko prepozna znane obraze, npr. svoje, sosede, negovalno osebje,
- človek včasih reagira na osebe in stvari iz preteklosti,
- pogosto se izgubi občutek "jaza",
- odziv na dotike in neposreden pogled, vendar hiter odmik oči,
- nezmožnost opravljanja znanih opravil ali velike težave pri le-teh,
- pogosta je inkontinenca.

→ Stadij IV – vegetiranje;

- lastne pobude ni več ali pa je ta skoraj ničelna,
- ni prepoznave sorodnikov (četudi so v stiku vsak dan),
- ni izražanja občutkov oz. niso vidni drugim,
- pogosto zaprte oči,
- zavedanja lastnega telesa ni opaziti,
- govor izgine ali skoraj izgine,
- inkontinenca.

Poznavanje lastnosti vsakega stadija nam pomaga razumeti proces razvijanja demence in postopnega slabšanja stanja človeka in upada njegovih funkcij.

1.3 SOCIALNO DELO S STARIMI LJUDMI

Demenca se v večini pojavlja v obdobju starosti, torej se z njo srečujejo predvsem socialni delavci, ki delujejo na področju socialnega dela s starimi ljudmi. Prav zaradi tega se mi zdi smiselno, da najprej predstavim le-to in se v nadaljevanju navežem še na socialno delo z ljudmi z demenco.

1.3.1 TEORETIČNA IN PRAKTIČNA VODILA ZA DELO S STARIMI LJUDMI

Kot v vsaki stroki potrebujejo tudi socialni delavci teoretična in praktična vodila za svoje delo. Mali (2008, str. 64) navaja, da "socialni delavci potrebujejo za delo s starimi ljudmi znanja o procesu staranja, socialni politiki do starih ljudi, o različnih praktičnih pristopih in metodah". Poleg tega potrebujejo tudi različne strokovne spretnosti, kot so sposobnost komuniciranja, presojanja, sodelovanja v multidisciplinarnih timih, povezovanja različnih generacij. Socialni delavec potrebuje veliko specifičnega znanja, če želi oceniti situacijo, v kateri se je znašel star človek. To znanje se razlikuje od drugih področij socialnega dela. Socialni delavec ocenjuje psihične, emocionalne, kognitivne in socialne zmožnosti starega človeka, preverja, kakšne so možnosti za samopoškodbo, išče različne vire moči v starem človeku in tudi v njegovem okolju in možne ovire v suportivnem okolju (Mali, 2008, str. 64).

1.3.2 NAČELA SOCIALNEGA DELA S STARIMI LJUDMI

Pri delu s starimi ljudmi se socialni delavci ravnajo načelih socialnega dela s starimi ljudmi, ki so po Miloševič Arnold (2004) naslednja:

- partnerstvo,
- perspektiva moči,
- zagovorništvo,
- antidiskriminacijska usmeritev,
- skupine za samopomoč,
- socialne mreže,
- skupnostna skrb.

1.4 SOCIALNO DELO Z LJUDMI Z DEMENCO

1.4.1 POSLANSTVO

Po Parsons (v Mali in Miloševič Arnold, 2007, str. 29) je poslanstvo socialnega dela na področju demence, da spozna problemsko situacijo, zagotovi individualizirane storitve in ob vsem tem upošteva potrebe vsakega posameznega oskrbovalca.

1.4.2 KOMUNICIRANJE S ČLOVEKOM Z DEMENCO

Milošević Arnold (v Mali, Milošević Arnold, 2007, str. 131–133) navaja, da socialni delavci uporabljamo komuniciranje kot instrument za vzpostavljanje profesionalnih odnosov z uporabniki in tistimi, ki so z njimi povezani. Posledično moramo komuniciranju posvetiti zadostno mero pozornosti. Bistveno je, da je sporočilo jasno in da ga uporabnik dobro razume. Potruditi se moramo, da vzpostavimo razmere, ki bodo omogočile odprt dialog s sogovorniki. Poleg tega socialni delavci pogosto dajemo smernice za komunikacijo z osebami z demenco tistim, ki te osebe oskrbujejo, svojcem ali formalnim oskrbovalkam. Brez dobre komunikacije tudi oskrba ni dobra. Življenje osebe z demenco pa brez dobre celostne oskrbe ne more biti kakovostno.

Po Jožetu in Kseniji Ramovš (2014, str. 27) so v komunikaciji s človekom z demenco pomembne tri stvari:

- ostati moramo nevtralni: ne dokazujemo, ne prepričujemo, ne prikimavamo; pogovarjamo se o problemu, to, kar je obema blizu;
- ne pritrujemo temu, kar govori, niti mu ne ugovarjamo. Ko se bolj umiri, gremo na novo pogovorno vsebino, ki je svetlejša in za oba zanimiva;
- čutimo s človekom in delujemo pomirjevalno; spoštujemo človekova čustva in jih ubesedimo.

S kakršnokoli obliko komuniciranja socialni delavec z uporabnikom ustvarja odnos.

1.4.3 ODNOS MED SOCIALNIM DELAVCEM IN ČLOVEKOM Z DEMENCO

Socialni delavec najprej vzpostavi delovni odnos s človekom z demenco. Ključno izhodišče za vzpostavitev začetnega stika in tudi za vse sledeče korake v odnosu z osebo z demenco je razumevanje potreb oseb z demenco. To socialnemu delavcu pomaga raziskovati in tako odkriti možne in izvedljive rešitve za stiske, ki jih oseba z demenco doživlja v življenju in pri zadovoljevanju svojih potreb (Mali, Mešl, Rihter, 2011, str. 9).

Repoša Tanjšek navaja tri pristope v odnosu med socialnim delavcem in uporabnikom, to so tradicionalni, marketinški in partnerski pristop. Tradicionalni pristop izhaja iz medicinsko-diagnostičnega modela. Ta v odnos med socialnim delavcem in uporabnikom vnaša veliko distanco, uporabnik je v podrejeni vlogi prejemnika pomoči. Pri marketinškem pristopu gre za tržni odnos med uporabnikom in socialnim delavcem. Socialni delavec priskrbi in izvaja storitve, ki jih uporabnik potroši. Partnerski odnos se razlikuje od predhodnih dveh. Izhaja iz

aktivne vloge uporabnika in zagotavlja vpliv, moč uporabnika pri soustvarjanju rešitev, upošteva znanje in izkušnje uporabnikov kot strokovnjakov na podlagi osebnih izkušenj. Vloga socialnega delavca je v odkrivanju, raziskovanju in mobilizaciji virov moči ter potencialov, ki jih najdemo v življenjskem svetu uporabnika (Repoša Tanjšek, 2007, str. 9).

Kljub bolezni je lahko tudi človek z demenco partner socialnemu delavcu v procesu pomoči. Če bo okolje varno, nam bo lahko oseba z demenco zaupala in nam pomagala v procesu, saj sama najbolje ve, kaj se z njo dogaja, kako se počuti in kaj potrebuje. Naloga vseh strokovnjakov, ki neposredno delajo z osebami z demenco, je, da postanejo zagovorniki pravic in interesov posameznikov in jim pomagajo, da si bodisi pridobijo bodisi ohranijo ustrezno mesto v skupnosti (Milošević Arnold, 2007, str. 29–30).

1.4.4 ODNOS MED SOCIALNIM DELAVCEM IN SVOJCI ČLOVEKA Z DEMENCO

Socialni delavci, ne glede na področje, na katerem delujemo, zelo pogosto sodelujemo s svojci uporabnikov.

Mali, Mešl in Rihter (2011, str. 9) navajajo, da je zelo pomembno, da socialni delavec sodeluje z osebami, ki so pomembne. To so osebe, ki človeka z demenco poznajo, zanj skrbijo, ga varujejo in negujejo.

Pri družini, ki potrebuje pomoč pri organizaciji življenja s starim človekom, je temeljni prispevek socialnega dela to, da z družino vzpostavi delavni odnos, ki omogoči, da družina varno in ustvarjalno raziskuje svoje kompleksne probleme, kar vodi v skupno ustvarjanje rešitve. Družini se približamo skozi proces instrumentalne definicije problema. Vsi člani, ki so udeleženi v problemu, raziskujejo delež v rešitvi, ki pa je uresničljiv. Dogovorjen, izvirni delovni projekt je tisti, ki ga razumemo kot želeni razplet (Čačinovič Vogrinčič, Mešl, 2019, str. 195).

Socialni delavec pomaga staremu človeku in njegovim svojcem pri pridobitvi pomoči različnih služb, ki so jim v bližnjem okolju na voljo. Socialni delavec se tako postavi v vlogo koordinatorja storitev. Pozna potrebe starih ljudi in tako lahko prispeva k razvoju raznih služb in storitev in njihovem povezovanju in sodelovanju (Mali, 2008, str. 64). Socialni delavec torej prevzame različne profesionalne vloge.

1.4.5 PROFESIONALNE VLOGE SOCIALNEGA DELAVCA V SKRBI ZA OSEBE Z DEMENCO IN NJIHOVE SVOJCE

Socialni delavec lahko, kot navaja Milošević Arnold (v Mali, Milošević Arnold, 2007, str. 30), pri skrbi za osebe z demenco in njihove svojce prevzame številne profesionalne vloge. Nekatere najbolj tipične bom tudi opisala:

- nosilec ali koordinator primera: socialni delavec opravlja vlogo koordinatorja programov in storitev, ki jih uporabnik potrebuje. Posreduje med uporabnikom in njegovim okoljem, uporabniku pomaga pri uveljavljanju njegovih pravic;
- načrtovalec skrbi: socialni delavec zagotavlja potrebne storitve za oskrbovanje uporabnika, poskrbi, da je delo različnih izvajalcev usklajeno;
- izvajalec prve socialne pomoči;
- svetovalec: socialni delavec s pomočjo nasvetov, prikazovanja alternativnih možnosti usmerja posameznike, družine, skupine in skupnosti za podporo pri zastavljanju ciljev;
- učitelj: socialni delavec daje uporabnikom informacije, potrebna znanja in spoznanja, jih uči;
- pobudnik, organizator in vodja skupine za samopomoč svojcev oseb z demenco;
- pobudnik, organizator in vodja skupine za samopomoč oseb z demenco;
- vodja ali strokovni delavec centra za osebe z demenco;
- koordinator specializirane pomoči na domu za osebe z demenco;
- zagovornik potreb oseb z demenco: socialni delavec zbira podatke o potrebah uporabnika, da se nato lahko pogaja z ustreznimi službami in lahko poskuša vplivati na odločitve institucij glede njihove politike na posameznem področju;
- koordinator dejavnosti za pomoč osebam z demenco in njihovim svojcem na lokalni ravni;
- posredovalec življenjskih zgodb oseb z demenco njihovim neposrednim oskrbovalcem (v domu, dnevnem centru ipd.).

Poleg profesionalnih vlog socialni delavec sprejema še številne druge vloge. Kakor so si različni uporabniki in njihove potrebe, tako so si različne tudi vloge, ki jih bo socialni delavec sprejel. Skozi dolga leta opravljanja tega poklica oz. poslanstva nas zagotovo čakajo še številne vloge in izzivi. Prav tako pa izzivi čakajo tudi svojce, ki živijo s človekom z demenco in/ali zanj skrbijo.

1.4.6 ODNOS MED ČLOVEKOM Z DEMENCO IN NJEGOVIMI SVOJCI

Ob napredovanju bolezni osebe z demenco spoznavajo, da je opravljanje preprostih življenjskih opravil čedalje težje, da njihov vsakdan spremljajo neuspehi, nepovezana dejanja, pogosto jih spremlja jeza, obup in strah. Krog prijateljev in znancev se oži in manjša. Osebe z demenco se pogosto počutijo izgubljene in zapuščene, kot bi živele v svojem svetu, ta pa je zanje in tudi za ljudi, ki jih obdajajo, vse bolj odtujen in neprepoznaven. Kmalu svojci postanejo edina vez med osebo z demenco in zunanjim svetom. Tako so osebe z demenco od svojcev vedno bolj odvisne (Mali, Mešl, Rihter, 2011, str. 40–41).

Staremu človeku lahko svojci prvo in največjo pomoč ponudijo tako, da čim prej opazijo njegove spremembe v vedenju in se o tem posvetujejo s splošnim zdravnikom. Tako bodo svojcu omogočili pravočasno in ustrezno zdravljenje vedenjskih in psihičnih sprememb, ki spremljajo demenco. Svojci lahko že sami pomagajo človeku z demenco s številnimi preprostimi ukrepi. Lahko odstranijo slike in ogledala, če je mogoče, uredijo prostor tako, da je čim manj omar in zaves. Bolniku lahko pomaga tudi pomirjujoča glasba (Velikonja, 2004, str. 10–11).

Seveda pa svojci ne smejo ostati sami v procesu pomoči. Prav je, da se v skrb vključijo tudi socialni delavci. Ti morajo vsakič raziskati, kako lahko družina odgovori na potrebe človeka z demenco. Treba je raziskati, kakšno podporo in pomoč lahko družina ponudi človeku za življenje v skupnosti, treba pa je raziskati tudi, katere oblike pomoči in podpore potrebuje družina, da se bo lahko soočala z vsemi zadanimi nalogami (Mali, Mešl, Rihter, 2011, str. 79).

Mali (v Mali, Milošević Arnold, 2007, str. 47) navaja, da ima socialno delo pomembno vlogo pri iskanju novih možnosti, ki osebam z demenco omogočijo življenje v skupnosti. Ena izmed takih možnosti je udejstvovanje v glasbeni terapiji.

1.5 GLASBENA TERAPIJA

V delavnicah, ki sem jih izvajala, sem uporabila nekatere elemente glasbene terapije. Za lažje razumevanje v nadaljevanju opišem glasbeno terapijo, njene smeri in uporabo pri delu z osebami z demenco.

1.5.1 O GLASBENI TERAPIJI

Svetovno združenje glasbene terapije je objavilo naslednjo definicijo: "Glasbena terapija je profesionalna uporaba glasbe in glasbenih elementov v zdravstvenem, izobraževalnem in vsakodnevnem okolju, s posamezniki, skupinami, družinami ali skupnostmi, ki stremijo k

izboljšanju dobrega počutja, kakovosti življenja in zdravja na fizičnem, socialnem, čustvenem, intelektualnem, komunikacijskem in duhovnem področju. Znanstvene raziskave, terapevtsko delo, izobraževanje in študijska praksa v glasbeni terapiji temeljijo na poklicnih standardih, v skladu s kulturnim, socialnim in političnim okoljem" (Bajs, 2019, str. 52).

Bajs (2019, str. 52) navaja, da ima po tej definiciji glasbena terapija svoje mesto v vseh organizacijah, ki skrbijo za mentalno zdravje človeka. Najdemo jo v preventivi in tudi v kliničnem kontekstu, v rehabilitacijskih ustanovah in dnevnih centrih.

Pri glasbeni terapiji se glasbeni terapevt srečuje z majhno skupino, v kateri vsak dobi mesto in lahko izraža želje. Vodja ni ves čas le glasbeni terapevt, ni le on tisti, ki predlaga pesem, ki jo začne peti, ki pove, kako se bo pelo. Nudi predvsem podporo uporabnikom, da se lahko izražajo. To lahko počnejo v ritmu, dinamiki, melodiji. Naloga glasbenega terapevta je, da vzpostavi varen prostor, v katerem se uporabniki lahko izrazijo (Kavčič, 2019, str. 29).

1.5.2 SMERI GLASBENE TERAPIJE

Bajs (2019, str. 54) navaja, da poznamo več različnih smeri glasbene terapije:

- analitična glasbena terapija,
- psihodinamično usmerjena glasbena terapija,
- integrativna glasbena terapija,
- geštalt glasbena terapija,
- antropozofska glasbena terapija,
- družbeno usmerjena glasbena terapija,
- glasbena terapija po Nordoff-Robbins,
- glasbena terapija po G. Orff,
- glasbena terapija po C. Schwabe,
- nevrološka glasbena terapija,
- razvojno-psihološko usmerjena glasbena terapija.

Danes izobraževanje glasbenih terapevtov nudi velik nabor teorij in pristopov, ki so prilagojeni specifičnim področjem dela, torej ne poteka več po eni sami usmeritvi (Bajs, 2019, str. 54).

Enako je tudi na področju dela s starimi ljudi in ljudmi z demenco, ne obstaja namreč zgolj eden ustrezen način dela. Načinov je mnogo. Eden izmed njih je glasbena terapija.

1.6 GLASBENA TERAPIJA Z OSEBAMI Z DEMENCO

1.6.1 O GLASBENI TERAPIJI Z OSEBAMI Z DEMENCO

V glasbeni terapiji se lahko s starim človekom srečamo na način, ki mu omogoča doživljanje celosti in povezanosti, čeprav je njegova identiteta ogrožena zaradi telesne in duševne bolezni, čeprav se lastno doživljanje sveta in doživljanje oz. dožemanje drugih vedno bolj oddaljujeta. Z glasbo, njenimi atmosferami in posebnimi možnostmi srečanja lahko glasbena terapija prevzame povezovalno funkcijo, vodi v doživljanje uporabnika in poveže nekdanja doživljanja s sedanjimi. Glasbena terapija lahko poveča, podpira ali ponovno omogoči kulturno in čustveno vsakdanje življenje, lahko pa tudi spremlja obdobja molka in slovesa (Kavčič, 2019, str. 22–23).

1.6.2 OBLIKE DELA V GLASBENI TERAPIJI

Poznamo dve obliki dela. Prva je receptivna oblika. Njena glavna lastnost je usmerjenost v poslušanje izbrane glasbe, kar v posamezniku spodbuja asociacije in usmerja pogled na lastno delo. Po poslušanju se posameznik pogovori o doživetjih med poslušanjem. Druga oblika dela pa je aktivna glasbena terapija. Pri tej terapiji gre za igranje na glasbila, petje, improvizacijo. Pri vsem oseba z demenco aktivno sodeluje. Ta oblika ponuja več možnosti za izražanje in dejavnosti ter aktivacije (Kavčič, 2019, str. 23).

Kavčič (2019, str. 26) navaja, da imamo pri ustvarjanju skupine za glasbeno terapijo več možnosti. V skupino lahko vključimo samo osebe z demenco, lahko pa skupino sestavljajo stari ljudje brez demence in osebe z demenco. Takšna kombinacija lahko povzroča težave. Do teh pride, ker se dobro orientirani stari ljudje želijo distancirati od ljudi z demenco. S tem naj bi varovali lastno identiteto.

1.6.3 CILJI GLASBENE TERAPIJE Z OSEBAMI Z DEMENCO

Pri vsaki obliki dela stremimo k nekim ciljem.

Kavčič (2019, str. 23) navaja, da so prvovrstni cilji glasbene terapije z osebami z demenco izboljšanje kakovosti življenja, socialna interakcija, omogočanje priložnosti za odločanje o stvareh, zmanjšanje agresije, tavanja, nemira, krepitev orientacije osebe in povezovanje z domačimi.

1.6.4 NAMENI GLASBENOTERAPEVTSKEGA DELA

Osebe, ki trpijo za demenco, običajno kažejo določene simptome in potrebe, ki vplivajo na pristop v individualni glasbeni terapiji. Glede na njih H. M. Ridder (2003, v Kavčič, 2019) izpostavi sledeče namene glasbenoterapevtskega dela:

- ustvariti okvir varnega srečanja: srečanje naj poteka v dokaj poznanem okolju, ki je osebi prilagojeno, atmosfera naj bo prijetna;
- osredotočenje na preostale vire in zmožnosti osebe in kako jih izvabiti iz osebe, npr. s spodbudo ali vodenjem: ko oseba napredujoče izgublja motorne in kognitivne funkcije, lahko v svojem dnevu opazi številne primanjkljaje. Z osredotočanjem na ohranjanje sposobnosti si bo oseba krepila samozavest in samospoštovanje;
- slediti in izbrati osebi pomembne/smiselne/pomenljive pesmi: osebe z demenco običajno v praznini med sedanostjo, ki jim je nedoumljiva, in svojo lastno realnostjo. Pri trenutnem občutku identitete so lahko nekatere pesmi, ki so za osebo zelo posebnega pomena, ključne;
- ponuditi kontakt, sprejetje ali razumevanje: mnoge osebe z demenco zaradi napredovanja bolezni preselijo na posebne negovalne oddelke. Izgubi socialne identitete tako sledi še izguba dnevnega okolja. Ker je komunikacija z drugimi težko razumljiva, lahko pride do zapletov in vodi v izolacijo. Preko glasbe in interakcije se bodo občutja tesnobe, nezadostnosti, neustreznosti, depresije lahko odrazila;
- omogočiti komunikacijo in dialog: glede na zmanjševanje sposobnosti govora bo večina komunikacije potekala neverbalno in paralingvistično. Osebi je treba dovoliti, da najde svoj način za izražanje in uporablja svoj tempo. Ko bomo ustvarili položaj, kjer bo oseba lahko začela dialog, bomo lahko spoznali njene potrebe. Z ustvarjanjem položaja, kjer oseba lahko vstopi v dialog, je mogoče srečati njene potrebe.

1.6.5 FAZE GLASBENOTERAPEVTSKEGA SREČANJA PRI DELU Z OSEBAMI Z DEMENCO

Glasbeno terapevtsko srečanje poteka v več fazah.

Pri delu z osebami z demenco Ridder (2003) navaja štiri faze glasbenoterapevtskega srečanja. Začnemo s pridobivanjem pozornosti uporabnika. Naslednji korak je regulacija stopnje vznemirjenosti. Tako lahko dosežemo tretji korak, to je vstop v dialog. Zadnji korak je zaključevanje srečanja. Zadnjega srečanja ni, vse dokler oseba ne umre.

1.6.6 STRUKTURA GLASBENEGA SREČANJA

Srečanje se začne z uvodno pesmijo. Zaključi se z zaključno pesmijo. Ti dve pesmi predstavi glasbeni terapevt in k sodelovanju povabi vse člane. Na glasbenoterapevtskem srečanju lahko pojemo pesmi (znane in izmišljene), improviziramo z glasbili (melodijo ali besedilom) ali poslušamo glasbo. Velikokrat se zgodi, da uporabniki pričakujejo, da bo terapevt pel, igral in predlagal pesmi. Terapevt zato pojasni, da na srečanju sodelujejo vsi, na kakršenkoli način, vsak doda nekaj svojega doživljanja (Kavčič, 2019, str. 27).

Izmed naštetih dejavnosti me je najbolj pritegnilo petje.

1.6.7 PETJE

Kavčič (2019, str. 28) navaja, da petje spodbuja zdravje in dobro počutje, kar je za osebe z demenco zelo pomembno. Ker je zanje značilno, da jih je težko "doseči" od zunaj, predstavlja petje možnost za ustvarjanje stikov od znotraj. Skozi petje lahko oseba z demenco obudi svoje spomine, začuti sebe. To lahko omogoči stik z drugimi osebami v okolici.

1.6.8 VPLIV GLASBE

Glasba vpliva na človekova številna področja: na motorično, kognitivno, socialno in čustveno področje.

Vpliv glasbe na motorično področje

Glasbene dejavnosti spodbujajo gibanje in vplivajo na telesni razvoj. Gibi postanejo bolj urejeni in sproščeni, poleg tega pa so tudi pravilnejši in skladnejši. Dobra motorična vaja je tudi igranje inštrumentov. Ob njej se, med drugim, razvijata fina motorika in vizualno motorična koordinacija. Motoriko lahko razvijamo z igranjem na zvonček, na boben z roko, s palčkami ... Če so ob petju udeleženci motorično dejavni, s tem razvijajo tudi občutek za svojo osebnost, izvirnost, ustvarjalnost in domišljijo (Bužan, 2002, str. 2).

Vpliv glasbe na kognitivno področje

Glasba je način izražanja. Skoznjo se lahko izražamo nebesedno, zato je zelo primerna oblika za delo z osebami z demenco.

Glasbena dejavnost ima vpliv na psihične in kognitivne sposobnosti človeka. Vpliva torej na sposobnost mišljenja in koncentracije, na slušne zaznave in predstave ter na psihične funkcije in aktivnosti (Bužan, 2002, str. 18).

Vpliv glasbe na socialno področje

Skozi skupna doživetja ob muziciranju, sodelovanje v skupini in skupno ustvarjanje se razvije občutek pripadnosti. Poleg vključitve v skupino to pomeni še, da zna posameznik lastne interese

podrediti skupini in skupnim ciljem. Sodelovanje pri skupnem glasbenem ustvarjanju ima precejšnjo socialno vrednost, saj spodbuja pozitivne socialne odnose. Če ne vemo, kako vzpostaviti stik z osebo, ki ima težave z navezovanjem stikov in vključevanjem v skupino, lahko to poskusimo olajšati s pesmijo. Osebo povabimo k sodelovanju v glasbi in tako poskusimo navezati stik (Bužan, 2002, str. 32).

Vpliv glasbe na čustveno področje

Z glasbo lahko spodbujamo čustva. Glasba lahko človeka pomiri, ob njej se počuti pomemben. Po drugi strani lahko tudi spodbuja k agresiji. Glasba lahko človeka na nekaj spominja, zato je pomembno ugotoviti, katera glasba vpliva na posameznika in kako. V glasbi človek najde ljubezen, varnost, umirjenje, vznburjenje, agresivnost, žalost, veselje in mnoga druga čustva, razpoloženja in občutke, ki jih ob poslušanju, petju ali igranju prisvojijo in se z njimi poistovetijo. Pomembno je človeka spodbujati, da zna izraziti svoja čustva in prepoznati čustva drugih (Bužan, 2002, str. 48). De Becker pravi, da ima glasba edinstveno lastnost, ki omogoča neposredni dostop do čustev v človeški psihi. Ta intimna razsežnost glasbe ima osrednjo vlogo v osnovnem procesu simbolizacije. Terapevt in uporabnik lahko skozi glasbo med seboj ustvarita poseben prostor, ki jima omogoča, da resonirata drug z drugim (De Becker, 2014).

2 FORMULACIJA PROBLEMA

Tekom svojega študentskega dela v dnevnem centru za stare sem se vsakodnevno družila s približno petnajstimi starimi osebami z demenco. Ob raznih delavnicah ročnih spretnosti smo poslušali glasbo, večinoma narodno ali popevke. Opazila sem, da si ljudje pojejo, si žvižgajo, skratka, da glasba povzroča nekakšne odzive. Področje me je začelo zanimati. Odločila sem se, da bom raziskala, na kakšne načine glasba učinkuje na ljudi z demenco, kakšne odzive sproža. Mojo idejo je podprla tudi vodja dnevnega centra. V mojem raziskovanju je videla priložnost za oblikovanje novega načina dela z uporabniki. Če bi raziskava pokazala, da glasba ugodno vpliva na počutje uporabnikov, da jih medsebojno povezuje in podobno, bi glasbo začeli pogosteje uporabljati pri delu, organizirali bi pevski zbor in podobno. V dnevnem centru sem že začela raziskovati pasivno uporabo glasbe, a nato mi je novi koronavirus prekrižal načrte. Dnevni center se je zaprl, zaradi prepovedi druženja in zaprtja vseh drugih ustanov pa nisem mogla delavnic izvesti nikjer drugje. Možnost, ki mi je ostala, je bila, da v raziskavo vključim svoje sorodnike. Tako sem se povezala s starimi starši po mamini in očetovi strani ter maminima teto in stricem. Z vsakim zakonskim parom sem izvedla štiri delavnice. Vsaka delavnica je trajala nekje med pol ure in 45 minut. Struktura delavnic je bila dokaj odprta, prav se mi je zdelo, da se delavnice razvijajo v tako smer, kot si želijo uporabniki.

Z raziskavo sem želela najti odgovore na raziskovalna vprašanja in preučiti področje, ki bi lahko pripomoglo k bolj kakovostni starosti.

2.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

- Kakšne odzive pri starih ljudeh z demenco sproža glasba?
- Kako se razlikujejo odzivi med sodelujočimi pari starih ljudi?
- Kako glasba vpliva na odnos med človekoma z demenco?
- Kako glasba vpliva na počutje starih ljudi z demenco?

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE, MODEL RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE

Raziskava o učinkih glasbenih delavnic na stare ljudi z demenco je eksplorativna oziroma poizvedovalna, saj sem se seznanila z nekaterimi osnovnimi značilnostmi novega pojava ali področja problematike. Raziskava je eksplorativna tudi zato, ker si nisem prizadevala preučiti celotne populacije, ampak sem se omejila na manjše število primerov. Zbirala sem novo, neposredno izkustveno gradivo z opazovanjem, zato je raziskava empirična. Raziskava je kvalitativna, ker bom zbirala besedne opise (Mesec, 2009, str. 79–86).

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Za merski instrument sem uporabila smernice za opazovanje. Vsako delavnico sem snemala. Sodelujoči so bili s snemanjem seznanjeni in so se z njim strinjali. Posnetke hranim. Po vsakem srečanju sem s pomočjo posnetkov izdelala transkript pogovorov. Moji viri podatkov so zapisi opazovanja sodelujočih na delavnicah, ki sem jih izvedla.

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

Populacija so ljudje z demenco na Goriškem v obdobju od aprila do maja 2020.

- Stvarna opredelitev populacije: moški in ženske z demenco
- Krajevna opredelitev: Goriška
- Časovna opredelitev: april–maj 2020

Vzorec je priložnosten, saj sem sodelovala z ljudmi, ki so mi bili najlažje dostopni. Ker zaradi korona virusa nisem imela dostopa do drugih ljudi, sem raziskavo izvedla s svojimi sorodniki. Vzorec je torej bil neslučajnostni, saj sem bila omejena na ljudi, s katerimi sem lahko imela stik. Vzorec ni reprezentativen, ker je majhen. Vzorčenje je namensko, ker sem bila vnaprej točno dogovorjena, koga bom vključila.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbirala v času poteka delavnic, te sem izvedla v času od aprila do maja 2020. Sodelovala sem s tremi pari zakoncev, torej skupno s šestimi ljudmi. Z vsakim parom sem se srečala štirikrat. Za metodo zbiranja podatkov sem uporabila opazovanje s popolno udeležbo, saj sem tudi sama aktivno sodelovala z opazovanci pri glasbenih delavnicah. Opazovanje je bilo odkrito, saj sem opazovance obvestila, da bodo opazovani.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Pridobljene podatke sem obdelala kvalitativno. Vsako srečanje sem snemala. Po vsakem srečanju sem s pomočjo posnetka napisala transkript. Določila sem enote kodiranja in jih razporedila v tabeli. Najprej sem podatke obdelala z odprtim kodiranjem. Priložila sem ga v prilogi 9.2. Za vsako osebo sem izdelala svojo tabelo. Predmetu opazovanja sem pripisala pojem, kategorijo, nadkategorijo in temo. Nato sem podatke obdelala še z osnim kodiranjem. Vsako izmed dveh tem sem razdelila na nadkategorijo, kategorijo in pojem. Tudi to prilagam v prilogah, in sicer v prilogi 9.3.

4 REZULTATI

Raziskovala sem vpliv glasbenih delavnic na stare ljudi z demenco. Izluščila sem dve glavni temi – odziv in medsebojni odnosi. Najprej predstavim rezultate glede na ti dve temi. V nadaljevanju predstavim rezultate za vsakega sodelujočega posebej, torej za osebe M, S, C, R, B in I.

4.1 ODZIV

Odziv sem razdelila na tri dele, na odziv v govoru, odziv v glasbi in telesni odziv.

Odziv v govoru

Odziv v govoru sem ločila na deljenje zgodbe (pripovedovanje svojih življenjskih zgodb), deljenje občutkov (pripovedovanje o počutju, pripovedovanje o tem, kaj mu/ji je všeč, izražanje mnenja, smeh, sram), deljenje idej (predlog, pripovedovanje o besedilu), težave s priklicem informacij (poskus spomniti se, nezmožnost spomniti se), recitiranje (recitiranje pesmice, recitiranje besedil) in vprašanja (vprašanja za vodjo).

V vseh treh parih so sodelujoči zakonci pripovedovali svoje življenjske zgodbe. Oseba S je povedala, kako ji je fant, zdajšnji mož, v mladosti prepeval in jo s tem osvajal (S8). Oseba M je povedala, kako je njegova mama želela, da postane duhovnik (M36). Oseba C je povedala, kako je obiskovala glasbeno šolo (C22). Oseba R je povedala, kako je dve leti živela na Jezerskem, kjer si je zdravila oči (R33). Oseba B je povedala zgodbo o svojem igranju v orkestru (B38). Oseba I je pripovedovala o svojih mladih letih (I27). Najmanj je pripovedovala oseba M.

Podeljene občutke sem razdelila na pripovedovanje o počutju, pripovedovanje o tem, kaj mu/ji je všeč, izražanje mnenja, smeh in sram. V pripovedovanje o počutju sem med drugim umestila izjavo osebe S, ki je povedala, da je zelo vesela družbe, da so ji naša druženja zanimiva in da uživa (S27). Oseba R je povedala, da ji glasba pričara spomine na otroštvo (R8). Oseba S je povedala, da opaža, da pozablja besedila (S28). Oseba B je povedala, da je vesela, ker se je spomnila imena igralca (B13). Oseba B je povedala, da se včasih v govoru izgubi (B29).

Sledijo pripovedi o tem, kaj je sodelujočim všeč – o tem niso ravno dosti govorili. Oseba M je povedala, katera glasba ji je všeč (M26), prav tako tudi oseba B (B54). Sledi izražanje mnenja. Oseba M je povedala, da se ji zdi prav govoriti o zgodovini (M38). Oseba B je povedala mnenje o petju v pevskega zboru: "To je dobro, ta občutek je lep, lepe spomine maš na to, tko da to je

samo pozitivno." (B59). Povedala je tudi mnenje o nostalgiji v povezavi z glasbo: "Včasih je nostalgija zelo pomemben občutek pri glasbi ... Ker glasba ti lahko zbujajo spomine na to in ono ... In lahko te čisto obrne okoli, ne ... Ja ja, vidiš, tako je ..." (B64). Oseba I je povedala, da se ji zdi petje kot preganjanje slabe volje v življenju zelo dober pristop (I37). Udeleženci so se veliko smejali. Oseba M se je smejala, ko je zgrešila besedilo pesmi (M3). Oseba C se je smejala šaljivi pesmici, ki jo je povedala (C12), in svoji pripovedi o anekdoti z učiteljem v glasbeni šoli (C23). Oseba R se je zelo močno smejala, ko je ugotovila, da je pesmico celo življenje pela narobe in da je vsebina zelo neprimerna (R5). Pri osebi C je bilo večkrat opaziti sram, ki ga je skušala prikriti s pogosto uporabo kletvice "dijo bono" (C9, C10, C19).

Eden od odzivov v govoru je tudi deljenje idej. To sem razdelila na predlog in pripovedovanje o besedilu. Oseba M je predlagala, s katero pesmijo naj začnemo srečanje (M1), oseba C pa je predlagala, naj obiščem njeno sestro (C7). O besedilu mi je pripovedovala le oseba S. Razložila mi je vsebino besedila pesmi in njeno idejo razumevanja le-tega (S11, S33).

Naslednji sklop odzivov v govoru so težave s priklicem informacij. Te sem razdelila na "poskus spomniti se" in "nezmožnost spomniti se". Situacij, ko so imeli sodelujoči težave s priklicem informacij, je bilo kar nekaj. Oseba R se je skušala spomniti imena makedonske pevke (R16) in pesmi, o kateri jo je povprašala druga oseba (R38). Oseba B se je skušala domisliti imena žene francoskega režiserja (B46) in imena glasbene skupine (B65). Sledi "nezmožnost spomniti se". Oseba M se ni mogla spomniti zelenega in je to komentirala s: "Pozabu, pozabu, demenca!" (M4). Prav tako se ni mogla spomniti delov besedil, kar je izrazila tako: "Ja, sej parkrat se je lepo vid'lo, da nama je zmanjkalo besed ... Da vključimo še demenco!" (M24). S je med našim srečanjem pozabila, da kuha por, in ta se je na štedilniku zažgal (S12). Oseba C je povedala, da se ne spomni, kaj so doma peli (C17). Oseba B se ni mogla spomniti iskanega podatka in to je pospremila s stavkom: "To pa je demenca, haha, to je pa praktično!" (B10).

Kot naslednja oblika odzivov v govoru sledi recitiranje. V določenih trenutkih so sodelujoči raje recitali pesmice ali besedila, kakor peli. Recitiranje sem zato razdelila na recitiranje pesmic in recitiranje besedil. Pesmice (po večini šaljive) so recitirale osebe R, B in I (R7, B2, B3, B34, B36, B37, I32). Besedila pesmi sta kot pripravo na petje recitali osebi S in M (M12, M13, S1, S22, S29).

Zadnja oblika odzivov v govoru so vprašanja. V to kategorijo sem umestila vprašanja, ki so jih udeleženci namenili meni. Oseba I me je vprašala, kakšno kavo bom pila (I6). Oseba B me je vprašala, kaj sem ugotovila o njuni demenci (B62).

Rezultati kažejo, da so bili odzivi v govoru najbolj številni. Še posebej številno je bilo pripovedovanje svojih življenjskih zgodb. Zakonca M in S na prvem srečanju nista pripovedovala svojih življenjskih zgodb, z izjemo S, ki je opisala nekaj njunih skupnih trenutkov o mladosti. To se je na naslednjih srečanjih spremenilo, začela sta pripovedovati. Največ je pripovedovala oseba B, njena zakonca I pa je zgodbe povedala na veliko krajši način. Osebi C in R sta pripovedovali vse od prvega srečanja dalje.

Sledi deljenje občutkov, kjer so udeleženci največ pripovedovali o počutju in se smejali. Na začetnih srečanjih še niso govorili o tem, kaj jim je všeč, in niso izražali svojega mnenja. Težave s priklicem informacij, ko se je oseba skušala spomniti nečesa ali se ni mogla spomniti nečesa, so se pojavljale na vseh srečanjih pri vseh osebah, razen pri osebi I. Recitirale so vse osebe, razen osebe C.

Odziv v glasbi

Odziv v glasbi sem ločila na petje pesmi (samostojno petje, petje v paru) in spremljanje ob petju (ritmična spremljava, igranje na kitaro). Sodelujoči so bili najbolj odzivni v samostojnem petju. Sodelujoči so se sami odločili, katero pesem bodo zapeli, večinoma pa so to bile pesmi iz njihove mladosti, ljudske ali popularne. Oseba M je med drugim pela tolminske ljudske pesmi, npr. Sem šel čez gmajnico in V Šmihelu 'no kajžico imam (M20, M22). Oseba B je bila edina, ki je pela angleške pesmi, npr. Yesterday you were mine (B14), Goodnight Irene (B39). Ker sodelujoči živijo na območju bližine meje z Italijo, so peli tudi precej italijanskih pesmi. Tako je oseba R zapela tržaško ljudsko pesem Din don šjorperon (R3), oseba B je zapela pesem Arrivederci Roma (B24), oseba S pa pesem Ora sei rimasta sola (S47).

V petju v paru sta bila najbolj aktivna zakonca S in M, saj skupaj ob različnih priložnostih pojeta že celo življenje. Dvoglasno sta skupaj zapela precej pesmi, med drugim tolminsko Magdalenca vpije (M8, S6), dalmatinsko A ća? (M16, S16), bosansko Kafu mi draga ispeci (M14, S14), slovensko Bila sva mlada oba (M18, S18) itd. Zakonca C in R sta skupaj zapela le eno pesem, in sicer Zabučale gore (C30, R35). Zakonca B in I nista v paru zapela nič.

Poleg petja sem bila pozorna še na spremljanje ob petju. To sem razdelila na ritmično spremljavo in igranje na kitaro. Oseba S je bila edina, ki se je posluževala spremljanja ob petju. Ritmično spremljavo je uporabila, ko si je ob petju dajala ritem s coklo ob tla (S31), kitaro pa je igrala ob petju pesmi Čuk sedi na palici (S39). Ostali udeleženci so se glasbeno odzivali le s petjem.

Rezultati kažejo, da so se udeležene osebe veliko odzivale s petjem. Pele so od prvega srečanja dalje. Največ sta samostojno zapeli osebi B in R. Oseba I ni zapela nič. V paru sta največ peli osebi M in S, že na prvem srečanju. S spremljanjem ob petju se je odzivala edino oseba S. Spremljavo je uporabila na tretjem in četrtem srečanju. Uporabljala je ritmično spremljavo, tolkla je s coklo ob tla. Igrala je na kitaro, s katero je pri petju spremljala tudi osebo M.

Telesni odziv

Zadnji v sklopu odzivov so telesni odzivi. Pozorna sem bila na nebesedno izražanje. To sem razdelila na zehanje in tolčenje s prstom po mizi. Zehala je oseba C (C3, C5), a le na začetku prvega srečanja, šlo je bolj za preganjanje sramu, kakor za resno zaspanost. S prstom je po mizi tolkla oseba B, ko se nikakor ni mogla spomniti želene informacije (B11).

Rezultati kažejo, da je bilo telesnih odzivov malo.

4.2 MEDSEBOJNI ODNOSI

Medsebojne odnose sem razdelila na medsebojne odnose v govoru in medsebojne odnose v glasbi.

Medsebojni odnosi v govoru

Medsebojnih odnosov v govoru je bilo veliko. Razdelila sem jih na povezovanje, strinjanje, šaliti se, deljenje idej, pomoč, pohvalo in smeh. Zakonca sta se povezovala s pogovorom o vsakdanjih stvareh in pogovorom o svojem življenju. Oseba B je npr. osebi I pojasnila, koga se skuša spomniti (B20). Največ se je z zakoncem o svojem življenju pogovarjala oseba I. Osebi B je povedala, da se ne spomni nič (I15). Naslednji medsebojni odnos v govoru je bilo strinjanje, pod katerega sem uvrstila strinjanje z zakoncem. Oseba M se je strinjala s predlogom osebe S, katero pesem naj zapojeta (M17). Oseba I je strinjanje z zakoncem potrdila s stavkom: "Točno to!" (I9). Sledi medsebojni odnos "šaliti se", ko so se osebe šalile na račun drugega zakonca. Oseba M je osebi S rekla, da ima ta dominantno vlogo (M6). Oseba S je osebi M rekla,

da očitno slabo sliši (S45). Oseba C se je osebi R smejala v nerodni situaciji in jo s tem in pripombami še dodatno obremenila (C2). Sledi deljenje idej. Predloge sta si med seboj podelila zakonca M in S. Med drugim je oseba M predlagala osebi S, naj prinese kitaro (M28). Naslednji medsebojni odnos v govoru je pomoč. Razdelila sem jo na več delov. Prvi je prošnja za pomoč. Največkrat je za pomoč prosila oseba B, in sicer osebo I. Oseba B je pomoč potrebovala predvsem zato, ker se ni mogla spomniti imen (B19). Sledi želja po pomaganju drugemu, ko se je npr. enemu od zakoncev zataknilo in je drugi skušal vskočiti in mu pomagati. To je bilo najbolj izrazito pri osebi I. Tako je osebi B večkrat pomagala pri iskanju zelenih imen. Sledi dajanje pomoči. Oseba S je osebo M dopolnjevala pri zgodbi, ki jo je oseba M pripovedovala (S44). Zadnja v sklopu pomoči je opozoritev drugega o napakah. To so počele vse osebe, razen osebe B. Oseba R je osebo C opozorila, da tisto, kar je povedala, ni resnica (R22). Naslednji medsebojni odnos, ki se je pokazal skozi srečanja, so pohvale, pod katere sem uvrstila pohvale drugemu zakoncu. Največ pohval je izrekla oseba S: "Bravo, tata, lepo!" (S19), namenila jih je osebi M. Zadnji medsebojni odnos v govoru je smeh, pod katerega sem uvrstila smejanje zakoncu. Največ se je smejala oseba I.

Rezultati kažejo, da ima glasba številne vplive na odnos med zakoncema. Osebe so razvile številne odnose v govoru, ti so bili prisotni na vseh srečanjih. Vsi trije pari zakoncev so se skozi pogovor povezovali, si pomagali. Po drugi strani so se tudi pošalili drug iz drugega in se smejali.

Medsebojni odnosi v glasbi

V medsebojne odnose v glasbi sem uvrstila spremljavo. To sem razdelila na spremljanje drugega med tem, ko poje, in petje ob spremljavi drugega. Oseba S je bila edina, ki je drugega spremljala, in sicer je igrala na kitaro, ko je oseba M pela (S36, S42). Oseba M pa je torej pela ob spremljavi drugega (M29, M32). Ostala para nista kazala medsebojnih odnosov v glasbi.

Rezultati torej kažejo, da se medsebojni odnosi med zakoncema veliko bolj kažejo v govoru kot v glasbi.

Rezultati raziskave kažejo, da glasba pri starih ljudeh z demenco sproža številne različne odzive. Osebe so se odzivale v glasbi in govoru. Osebe so pele, spremljale ob petju, delile zgodbe, občutke in ideje, recitirale, spraševale. Na trenutke so imele težave s priklicem informacij, kar kaže na obolelost z demenco. Rezultati kažejo, da ima glasba vpliv na počutje starih ljudi, o tem so pripovedovali tudi sami. Glasba nanje učinkuje pozitivno. Glasba vpliva

na odnos med starima človekoma z demenco tako, da spodbudi številne medsebojne odnose v govoru in tudi nekatere v glasbi. Odzivi na glasbo so vsem parom skupni. Razlikujejo pa se npr. v vsebini pripovedovane zgodbe, v izbiri zapete pesmi, deljenih občutkih.

5 RAZPRAVA

V razpravi sem rezultate povezala s teorijo in mnenjem. V raziskavi sem raziskovala odzive, ki jih pri starih ljudeh z demenco sproža glasba. Zanimalo me je tudi, kako se tej odzivi razlikujejo med vsakim sodelujočim parom. Raziskovala sem, kako glasba vpliva na počutje starega človeka z demenco in kako vpliva na odnos med zakoncema, ki sodelujeta v paru.

Raziskava je pokazala, da se stari ljudje z demenco na glasbo odzivajo na zelo različne načine. Najbolj številčno zastopan odziv je bilo pripovedovanje svojih življenjskih zgodb. Osebe so pripovedovale o svoji mladosti, o zabavnih dogodkih, o svoji družini, o zgodovini, o spominih. V pripovedovanju je bilo opaziti, da se sogovorniki spomnijo veliko stvari iz mladosti, istočasno pa imajo tudi težavo s priklicem informacij. Razlog se skriva v spominu. Železnik (2016, str. 125) navaja, da ločimo tri vrste spomina: čustveni, kratkoročni in dolgoročni. Dolgoročni spomin pri osebi z demenco dobro deluje še nekaj časa, ker so bili možgani, ko so si dogodek shranili, še zdravi. To pojasni zgoraj opisano situacijo. Stari ljudje se spomnijo stvari iz mladosti, kljub temu da pozabljajo stvari iz bližnje sedanjosti, zato ker se dolgoročni spomin ohrani dlje od kratkoročnega in senzornega. Kot sem omenila, so imeli udeleženci mojih delavnic težave s priklicem informacij. To sem prepoznala po tem, da so se več časa poskušali spomniti nekega podatka, imena ali kaj podobnega ali pa se le-tega sploh niso mogli spomniti. Izmed simptomov začetne demence po Hulsenu (2010, str. 24–27) sem pri udeležencih na trenutke opazila motnje koncentracije, pri eni izmed udeleženk sem opazila občutek preobremenjenosti. Ocenjujem, da imajo ljudje, s katerimi sem sodelovala, lahko razvojno stopnjo demence. Lokar (1994, str. 81) navaja, da lahka demenca ljudi onesposablja za (zahtevnejše) poklicno delo. Človek je še sposoben skrbeti sam zase in zmore lahka preprosta vsakdanja opravila, ki jih zna že od prej, ne zmore pa se naučiti novih.

Raziskavo sem izvedla s starimi ljudmi z demenco, ki so moji sorodniki, zato so me oni zaznali predvsem v vlogi svoje vnukinje in nečakinje (oz. nečakinjine hčerke). Sama pa sem se zaznala tudi v vlogi socialne delavke, konec koncev se trudim kompetence zanjo pridobiti že peto leto. Tekom študija sem pridobivala teoretična in praktična vodila za svoje delo s starimi ljudmi. Mali (2008, str. 64) navaja, da socialni delavci potrebujejo za delo s starimi ljudmi znanja o procesu staranja, socialni politiki do starih ljudi, o različnih praktičnih pristopih in metodah. Potrebujejo tudi različne strokovne spretnosti, denimo sposobnost komuniciranja, sposobnost presojanja, sposobnost sodelovanja v multidisciplinarnih timih, povezovanja različnih

generacij. Izmed naštetih se mi zelo pomembna zdi sposobnost komuniciranja. Milošević Arnold (v Mali, Milošević Arnold, 2007, str. 131–133) navaja, da je komuniciranje instrument socialnih delavcev za vzpostavljanje profesionalnih odnosov z uporabniki in tistimi, ki so z njimi povezani. Posledično moramo komuniciranju posvetiti dovolj pozornosti. Bistveno je, da je sporočilo jasno in da ga uporabnik dobro razume. Potruditi se moramo, da vzpostavimo razmere, ki bodo omogočile, da bo pogovor s sogovorniki čim bolj odprt. S tem se zelo strinjam. Sama sem imela srečo, da sem sodelujoče v delavnicah poznala že od prej, zato sem z njimi že imela izoblikovan dober način komunikacije. Da sem uspela ustvariti razmere, ki so omogočile odprt dialog s sogovorniki, kaže tudi veliko število različnih odzivov, ki jo jih z mano podelili. Poleg že omenjenega pripovedovanja svojih življenjskih zgodb so pripovedovali o svojem počutju, o tem, kaj jim je všeč, izražali so mnenje, se smejali in izražali sram. Ob vsem, kar so mi povedali, sem upoštevala tudi vodila za komunikacijo s človekom z demenco, ki jih navajata Ramovš in Ramovš (2014, str. 27). Pravita, da moramo ostati nevtralni, ne izražamo strinjanja ali nestrinjanja s človekom in delujemo pomirjevalno. Udeležence sem poslušala, med govorjenjem jih nisem prekinjala, nisem se prepričevala o verodostojnosti njihovih prepovedi, jih popravljala in vsiljevala mnenja. Na tej točki se lahko navežem še na pristope v odnosu med socialnim delavcem in človekom z demenco. Repoša Tanjšek (2007, str. 9) navaja tri pristope v odnosu med socialnim delavcem in uporabnikom, to so tradicionalni, marketinški in partnerski pristop. Sama sem uporabljala partnerski pristop. Pri tem pristopu ima uporabnik aktivno vlogo, s katero zagotavlja vpliv, moč uporabnika pri soustvarjanju rešitev. Uporabniki so strokovnjaki na podlagi svojih osebnih izkušenj (Repoša Tanjšek, 2007, str. 9). Čeprav sem osebe opazovala, nisem želela, da bi se počutile, da so mi podrejene, sodelujoče sem poslušala in upoštevala. Še posebej jih je bilo zanimivo poslušati med petjem. Petje pesmi sem uvrstila med odzive v glasbi. Večinoma so udeleženci peli samostojno, nekateri pa tudi v paru. Petje je zanje predstavlja različne izzive. Eden izmed njih je bil premagati tremo, drugi pa spomniti se besedil. Ena izmed udeleženk je tudi povedala, da opaža, da v starosti pozablja besedila, čeprav je bila nekoč zanje pravi leksikon. Zame je bilo poslušanje petja pravo doživetje, saj sem se naučila veliko novih pesmi in s tem spoznala kulturno zapuščino svojih prednikov in krajev.

Poudariti moram, da sem v nalogi opisovala glasbeno terapijo in uporabila nekatere njene elemente, nikakor pa ne morem in ne smem reči, da sem glasbeno terapijo izvajala. To lahko namreč počne samo šolan glasbeni terapevt. Kljub temu se lahko navežem na nekatere zapise

Mihaela Kavčič, ki je v lanskem letu na podlagi lastnih izkušenj napisala prepotrebno knjigo *Glasbena terapija z osebami z demenco*. Avtorica navaja, da se pri glasbeni terapiji terapevt srečuje z majhno skupino, v kateri vsak dobi svoje mesto in lahko izraža svoje želje. Značilno je, da glasbeni terapevt ni ves čas v vlogi vodje, ni le on tisti, ki predlaga in izbira pesmi za petje, to lahko počne vsak od udeležencev. Nudi predvsem podporo uporabnikom, da se lahko izražajo. To lahko počnejo v ritmu, dinamiki, melodiji. Naloga glasbenega terapevta je, da ustvari prijetno vzdušje, v katerem se uporabniki počutijo varni in se lahko izrazijo (Kavčič, 2019, str. 29). Ravno take majhne in varne skupine sem, mislim, da uspešno, ustvarila tudi sama. V raziskovanju pa nisem bila pozorna le na odzive sodelujočih, ampak tudi na njihove medsebojne odnose. Tako kot odzivi so se tudi ti kazali na dveh ravneh, kot medsebojni odnosi v govoru in medsebojni odnosi v glasbi. Zanimalo me je, kako glasba vpliva na odnos med starima človekoma z demenco. Ugotovila sem, da so se zakonci skozi glasbo povezali. Ponovno se lahko navežem na Kavčičevo, ki pravi, da skozi petje lahko oseba z demenco obudi svoje spomine, začuti sebe. To lahko omogoči stik z drugimi osebami v okolici (Kavčič, 2019, str. 28). Medsebojne odnose v glasbi je sicer kazal le en par, v katerem je en zakonec pel ob spremljavi drugega na kitari. Vsi pari pa so kazali raznolike medsebojne odnose v govoru. Ker vse udeležence poznam od prej in poznam dinamiko njihovih razmerij, sem tudi skozi potek delavnic pričakovala šale, opozorila in kakšno pikro pripombo – in res je bilo tako. Naj se ponovno navežem na vpliv glasbe na odnos med starima človekoma. Bužan (2002) pravi, da glasba vpliva na človekova številna področja. Tudi skozi raziskavo sem spoznala, da glasba vpliva na socialno področje. Bužan (2002, str. 32) navaja, da se skozi skupna doživetja ob muziciranju, sodelovanje v skupini in skupno ustvarjanje razvije občutek pripadnosti. Uporabnik se torej vključi v skupino, poleg tega pa zna lastne interese podrediti skupini in skupnim ciljem. Sodelovanje pri skupnem glasbenem ustvarjanju ima precejšnjo socialno vrednost, saj spodbuja pozitivne socialne odnose. Menim, da so glasbene delavnice, ki sem jih izvedla, resnično spodbujale socialne odnose. Posebno lepo se mi je zdelo, da so si nekateri zakonci delili pohvale. Zdi se mi, da sem zaradi sorodstvene vezi s sodelujočimi in čustev, ki jih gojim do njih, vse njihove odzive še toliko bolj močno doživljala. Prav čustva so tista, ki bi jih na tej točki rada izpostavila. Glasba namreč, poleg socialnega in drugih področij, vpliva tudi na čustveno področje. Z glasbo lahko spodbujamo čustva. Ponovno se bom navezala na Bužanovo, ki pravi, da glasba lahko človeka na nekaj spominja, zato je pomembno ugotoviti, katera glasba vpliva na posameznika in kako. V glasbi človek najde ljubezen, varnost,

umirjenje, vzburjenje, agresivnost, žalost, veselje in mnoga druga čustva, razpoloženja in občutke, ki jih ob poslušanju, petju ali igranju prisvojijo in se z njimi poistovetijo. Pomembno je človeka spodbujati, da zna izraziti čustva in prepoznati čustva drugih (Bužan, 2002, str. 48). Čustva so neposredno povezana s počutjem. Ena od oblik odzivov v govoru udeleženi v raziskavi je bilo tudi pripovedovanje o počutju. Kako glasba vpliva na počutje starih ljudi, je bilo tudi eno izmed raziskovalnih vprašanj. Ugotovila sem, da so osebe zelo vesele družbe, še posebno mladih ljudi. Ugotovila sem tudi, da jim glasba zbuja prijetne spomine in s tem pozitivna čustva. Na trenutke pa jim je glasba prinašala tudi neprijetne občutke, saj jih je spomnila na to, da se vsega ne spomnijo več. Pri eni osebi je glasba zbujala nelagodje, saj nikoli ni pela, ker nima posluha. Dobro se mi zdi, da človek doživi čim več različnih občutkov, saj si tako izoblikuje pravilno končno podobo samega procesa. Kot so si različni občutki, so si različni tudi odzivi. Kljub temu da vsi trije pari živijo v zelo podobnem okolju in so približno iste starosti, se odzivi med sodelujočimi pari v podrobnostih razlikujejo. Veliko razliko sem opazila pri izboru pesmi, ki so jih prepevali, in zgodb, ki so jih pripovedovali. To pripisujem različnim dejavnikom. Eden od njih je, ali je bila oseba že celo življenje vajena petja ali ne. Ena izmed oseb je izhajala iz pevske družine, njen oče je igral orgle in vodil cerkveni pevski zbor, mama je igrala kitaro. To se je kazalo v njenem poznavanju številnih različnih pesmi in v samozavestnih pevskih nastopih. Kot zelo močen razlog bi izpostavila tudi izobrazbo. Eden izmed sodelujočih je doktor zgodovine, študiral je v Ljubljani in videl veliko sveta. To se kaže v njegovem širokem poznavanju zgodovine, tako glasbe kot tudi vseh dogodkov, ki so se zgodili v času njegovega življenja. Pri njem je glasba spodbudila obširna razmišljanja, večdesetminutne monologe, skozi katere pa sem se veliko novega naučila. Zaradi izobrazbe in tudi široke razgledanosti je ta oseba poznala tudi angleške pesmi, simfonije in opere. Ne trdim, da so izobraženi ljudje več vredni od drugih, želim le poudariti razlike v odzivih, do katerih lahko pride, če ima človek drugačna znanja. Razlike so se kazale tudi v pesmicah, ki so jih recitirali. Vsak par je namreč recitiral pesmice, ki so prihajale iz njegovega domačega okolja. Tako sem spoznala pesmice iz Kobarida, Zatoľmina, Renč, Solkana in Podnanosa. Vsak par je bil po svoje poseben, prav tako vsaka oseba v tem paru. Čeprav lahko rečemo, da so bili vsem udeležencem odzivi skupni, jih je vsak podal na nek svoj, edinstven način.

Ugotovila sem, da glasba na stare ljudi z demenco vpliva pozitivno. Menim, da glasba ni bistvena, bistveno je, kaj vse prinese za sabo. Zdi se mi, da je glasba zelo dobra spremljevalka v vseh življenjskih obdobjih in situacijah.

Povedati moram, da ima ta naloga zame zelo osebno noto. To, da sem sodelovala s starimi ljudmi, ki so vse preveč krat od vseh pozabljeni, je bilo zame in zanje veliko veselje. Veselje je bilo še večje, ker so to moji sorodniki, ker so njihove zgodbe tudi moje zgodbe, ker bom njihove pesmi tudi jaz pela svojim vnukom. Zelo sem hvaležna za to izkušnjo. Skozi delavnice sem ugotovila, da je uporaba glasbe v socialnem delu zelo uporabna, gotovo jo bom uporabljala tudi v svojem nadaljnjem delu. Morda bom prakso popoldanskih glasbenih druženj s svojimi sorodniki ohranila tudi v prihodnje. Nenazadnje – kdor poje, zlo ne misli.

6 SKLEPI

Ugotovitve moje raziskave so:

- Glasba oziroma glasbene delavnice pri starih ljudeh sprožajo številne odzive, tako v govoru kot v glasbi. Sodelujoči pojejo, recitirajo, pripovedujejo svoje življenjske zgodbe, delijo občutke in ideje.
- Glasba oziroma glasbene delavnice različno vplivajo na počutje starih ljudi. Pri nekaterih zbuja prijetne občutke, saj se začnejo spominjati lepih dogodkov, pri drugih zbuja nelagodje in sram, ker se stvari ne spominjajo.
- Občasno je pri sodelujočih opaziti težave s priklicem informacij, posebno pri imenih in podobnem.
- Vpliv glasbe na odnos med starima človekoma se kaže v številnih medsebojnih odnosih v govoru. Zakonca se pogovarjata, šalita, si pomagata. Poleg tega se odnos kaže tudi v medsebojnih odnosih v glasbi.
- Odzivi med sodelujočimi pari starih ljudi so skupni. Razlikujejo se v podrobnostih, ki jih oseba podeli.

7 PREDLOGI

Skozi delavnice sem ugotovila, da je glasba zelo dober način za spoznavanje življenjskega sveta uporabnika. Skozi glasbo nam uporabnik pripoveduje o sebi, izvemo, kaj mu je všeč. Če poznamo, katera glasba uporabnika sprosti, ob kateri glasbi uživa, lahko to glasbo v ozadju predvajamo na vsakem srečanju s tem uporabnikom. Predlagam torej, da se glasba uporablja tudi pri vsakodnevnem delu socialnega delavca. Zelo uporabno bi se mi zdelo, če bi vsak socialni delavec prejel nekaj znanja iz glasbene terapije, to bi lahko potekalo kot predmet na Fakulteti za socialno delo. Zdi se mi, da glasba ni uporabna le pri delu s starimi ljudmi, prav tako bi jo lahko uporabili pri delu z mladimi, pri delu z osebami s težavami v duševnem zdravju in tako naprej. Pozorni moramo biti edino na to, da je glasba prilagojena vsakemu posameznemu uporabniku. Zdi se mi, da bi se poleg glasbe morali poučiti tudi o drugih oblikah umetnostnega izražanja.

Raziskavo bi lahko izboljšala na več načinov. Eden izmed njih bi bil, da bi vključila večje število ljudi. Drugi bi bil, da bi vključila osebe, ki imajo demenco v različnih stadijih in bi tako primerjala odzive glede na stadij demence. Še en način bi bil, da bi v vsako srečanje vključila tudi glasbeno improvizacijo, na primer na Orffova glasbila. Lahko bi raziskala še vidik sorodnikov oseb z demenco. Raziskala bi, kakšen vpliv izvajanih delavnic opazijo na svojih starših oziroma bližnjih. Če bi raziskavo izvajala na primer v domu za stare, bi lahko na enak način kot s svojci sodelovala z zaposlenimi.

Menim, da ima raziskava še mnogo možnosti za nadaljnje raziskovanje in pridobivanje uporabnih rezultatov.

8 VIRI IN LITERATURA

Accetto, B. (1987). *Starost in staranje: Osnove medicinske gerontologije*. Ljubljana: Cankarjeva založba

Bajec, A. (ur.). (2014). *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Pridobljeno 11. 2. 2020 s <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=starost>

Bajs, C. (2019). Glasbena terapija v psihiatriji. V B. Kroflič (ur.), *Umetnostno ustvarjanje kot terapija* (str. 51–64). Ljubljana: Pedagoška fakulteta

Baškovč, T. (2019). *Učinki izvedbe glasbenih delavnic na stare ljudi z demenco v domu Petra Uzarja Tržič* (Diplomsko delo). Pridobljeno 12. 2. 2020 s <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=120528&lang=slv>

Bižan, Ž. (2016). *Vodene glasbene dejavnosti kot pomoč osebam z zmerno motnjo v duševnem razvoju in izraženimi vedenjskimi težavami* (Specialistično delo). Pridobljeno 12. 2. 2020 s http://pefprints.pef.uni-lj.si/4229/1/5._Special._nal._september_30.9.2016_KON%C4%8CANA_VERZIJA.pdf

Bužan, V. (ur.). (2002). *Priročnik glasbenih dejavnosti; priročnik aktivnosti vseživljenjskega učenja*. Draga: Center Dolfke Boštjančič

Cijan, V., Cijan, R. (2003). *Zdravstveni, socialni in pravni vidiki starostnikov*. Maribor: Visoka zdravstvena šola

Čaćinovič Vogrinčič, G., Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

De Backer, J., Sutton, J. (2014). *The Music in Music Therapy*. London: Jessica Kingsley Publishers

Divjak, S. (2017). *Vpliv glasbe na starostnika* (Magistrsko delo). Pridobljeno 12. 2. 2020 s <https://dk.um.si/Dokument.php?id=110341&lang=slv>

Flaker, V., Kresal, B., Mali, J., Milošević Arnold, V., Rihter, L. (2004). *Delo z dementnimi osebami – priprava modela obravnave oseb z demenco*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

- Goriup, J. (2018). *Poglavja iz socialne gerontologije*. Maribor: AMEU - ECM, Alma Mater Press
- Imperl, F. (2012). *Kakovost oskrbe starejših– izziv za prihodnost*. Logatec: Firis Imperl & Co
- Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije (2008). *Mednarodna klasifikacija bolezni in sorodnih zdravstvenih problemov za statistične namene, Avstralska modifikacija (MKB-10-AM). Pregledni seznam bolezni*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije
- Kavčič, M. (2019). *Up: glasbena terapija z osebami z demenco*. Logatec: Ad libitum, društvo za glasbeno terapijo
- Lokar, J. (1994). Duševne motnje zaradi možganskih okvar. V: Tekavčič Grad, O., *Pomoč človeku v stiski*. Ljubljana: Litterapicta
- Lukič Zlobec, Š. (2017). *Živeti z demenco doma: vodnik za svojce*. Ljubljana: Spominčica – Alzheimer Slovenija – Slovensko združenje za pomoč pri demenci
- Mali, J. (2008). *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Mali, J., Mešl, N., Rihter, L. (2011). *Socialno delo z osebami z demenco: raziskovanje potreb oseb z demenco in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Mali, J. & Milošević Arnold, V. (ur.). (2007). *Demenca – izziv za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Mesec, B. (2009). *Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo
- Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Kvalitativne raziskave*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo
- Ramovš, J. (2003). *Kakovostna starost, socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka
- Ramovš, J. (2012). *Za kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka

Ramovš, J., Ramovš, K. (2014). *Družinska oskrba starejšega svojca: priročnik na tečaju za družinske oskrbovalce*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje

Repoša Tanjšek, P. (2007). Raziskovanje življenjskega sveta uporabnika v širšem kontekstu socialnega dela. V: Šugman Bohinc, L., Repoša Tanjšek, P., Škerjan, J., *Življenjski svet uporabnika. Raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje želenih razpletov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

Ridder, H. M. O. (2003). *Singing Dialogue: Music therapy with persons in advanced stages of dementia*. A case study research design. Aalborg Universitet: Institut for Musik og Musikterapi, Aalborg Universitet

Van Hülzen, A. (2010). *Zid molka: oblike dela z osebami z demenco na primeru validacije in drugih novih teorij*. Logatec: Firis Imperl & Co

Velikonja, I. (2004). *NAJ ostanejo takšni, kot jih poznamo: vodič za svojce in negovalce starostnikov z vedenjskimi in psihičnimi spremembami pri demenci*. Ljubljana: Janssen-Cilag, Podružnica

Železnik, N. (2016). *Temne sence demence: nov, dopolnjen priročnik za bolnike in svojce*. Ljubljana: Forma 7

9 PRILOGE

9.1 Smernice za opazovanje

odziv na glasbo

petje

gibanje

muziciranje (igranje na instrumente)

govorjenje

medsebojne interakcije v paru

ples

pogovor

spodbude

dotiki

9.2 Odprto kodiranje

OZNAKA	PREDMET OPAZOVANJA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
M1	Predlaga pozdravno pesem "Al me boš kaj rada imela"	Predlog	Deljenje idej	Odziv v govoru	Odziv
M2	Zapoje "Al me boš kaj rada mela"	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M3	Zgreši besedilo in se smeje	Smeh	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
M4	"Pozabu, pozabu, demenca"	Nezmožnost spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
M5	Se izgubi z besedilom, nadaljuje z na-na-na	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M6	Reče S: "ja, in da imaš ti dominantno vlogo"	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnos v govoru	Medsebojni odnosi
M7	Predlaga, da zapojeta tolminsko ljudsko pesem Magdalenca vpije	Predlog	Deljenje idej	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
M8	Zapoje Magdalenco	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M9	Zgreši besedilo 2. kitice	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M10	Zapoje pesem o hujšanju, ki jo je sam napisal	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M11	Ko ju spomnim, da sta mi to pesem že zapela, reče: "No, vidiš, smo pozabili, to pa spada v demenco."	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnos v govoru	Medsebojni odnosi
M12	Recitira besedilo pesmi Stari lovec	Recitiranje besedila	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
M13	Debatira o napakah v besedilu	Recitiranje besedila	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
M14	Začne peti pesem Kafu mi draga ispeci in prosi S, da mu pomaga	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv

M15	Skuša se spomniti imena dalmatinske pesmi in kraja, kjer so jo peli, prosi S za pomoč	Prošnja za pomoč pri spominjanju	Pomoč	Medsebojni odnos v govoru	Medsebojni odnosi
M16	Zapoje pesem A ča?	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M17	Se strinja, da bi zapela pesem Bila sva mlada oba, in pravi: "No, to je zelo aktualno."	Strinjanje z zakoncem	Strinjanje	Medsebojni odnos v govoru	Medsebojni odnosi
M18	Zapoje Bila sva mlada oba	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M19	Zapoje pesem Jager gre na jago	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M20	Zapoje pesem Sem šel čez gmajnico	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M21	Pove, da je bila pesem Sem šel čez gmajnico himna njihovega očeta	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
M22	Zapoje pesem V Šmihelu 'no kajžico imam.	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
M23	Se smeje	Smeh	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
M24	"Ja, sej parkrat se je lepo vidlo, da nama je zmanjkalo besed ... Da vključimo še demenco!"	Nezmožnost spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
M25	Želi S pomagati z besedilom pesmi	Želja po pomaganju drugemu	Pomoč	Odziv v govoru	Medsebojni odnosi
M26	Pove, katera glasba mu je všeč	Pripovedovanje o tem, kaj mu/ji je všeč	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
M27	Govori o svojih političnih stališčih	Pripovedovanje o tem, kaj mu/ji je všeč	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
M28	Predlaga, da S prinese kitaro	Predlog	Deljenje idej	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
M29	Zapoje pesem Nocoj, pa oh nocoj, ob spremljavi kitare, ki jo igra S	Petje ob spremljavi drugega	Spremljava	Medsebojni odnosi v glasbi	Medsebojni odnosi

M30	Pove, kje se je naučil pesem Nocoj, pa oh nocoj	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
M31	Se strinja s S	Strinjanje z zakoncem	Strinjanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
M32	Zapoje pesem Kje so tiste stezice ob spremljavi kitare, ki jo igra S	Petje ob spremljavi drugega	spremljava	Medsebojni odnosi v glasbi	Medsebojni odnosi
M33	Reče S, da s kitaro prehiteva ritem	Opozoritev drugega o napakah	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
M34	Pove, da so mu naša druženja všeč	Pripovedovanje o tem, kaj mu/ji je všeč	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
M35	Reče S, da preveč govori	Opozoritev drugega o napakah	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
M36	Pove zgodbo o svojem študiju: "Mama je želela, da postanem duhovnik."	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
M37	Predlaga S, kaj naj še pove	Predlog	Deljenje idej	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
M38	Pove, da se mu zdi prav govoriti o zgodovini	Izražanje svojega mnenja	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv

OZNAKA	PREDMET OPAZOVANJA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
S1	Ponavlja besedilo	Recitiranje besedila	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
S2	Zapoje "Al me boš kaj rada mela"	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
S3	Opozori M, da je zgrešil besedilo	Opozoritev drugega o napakah	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S4	Predlaga, s kakšnim besedilom bosta nadaljevala	Predlog	Deljenje idej	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S5	"Dobro je blo! Točno se je vidlo, da jst rinem po svoje in ti po svoje."	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S6	Zapoje Magdalenco	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv

S7	Popravi M	Opozoritev drugega o napakah	pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S8	Pove, kako ji je v mladosti M prepeval pesem Stari lovec.	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
S9	Pohvali M: "Bravooo, vidiš, kako znaš!"	Pohvala zakoncu	Pohvala	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S10	Zapoje makedonsko pesem Kališ bre ando.	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
S11	Mi razloži vsebino besedila pesmi	Pripovedovanje o besedilu	Deljenje idej	Odziv v govoru	Odziv
S12	Ugotovi, da je zažgala por, ki se je kuhal na štedilniku	Nezmožnost spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
S13	Pove, kako ji je M kupil ploščo od pevke Esme, ko je bila še "lejdih", in kako se je vse te pesmi naučila	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
S14	poje pesem Kafu mi draga ispeci	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
S15	Spomni se, da jo M sprašuje po pesmi Vela luka. Pove zgodbo z dopusta v južni Dalmaciji	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
S16	Zapoje pesem A ća?	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
S17	Predlaga, da zapojeta Bila sva mlada oba	Predlog	Deljenje idej	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S18	Zapoje Bila sva mlada oba	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
S19	Pohvali M: "Bravo, tata, lepo!"	Pohvala zakoncu	Pohvala	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S20	Zapoje pesem Jager gre na jago	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
S21	Pove, da jo je to pesmico naučila njena mama, njo pa njena mama.	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
S22	Pove, da ji je med besedilom najbolj všeč "mdvjd so ga dobili, so ga na tla	Recitiranje besedil	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv

	pobili" in "sowa je wikala", ker je močno poudarjeno kobariško narečje				
S23	Zapoje pesem Po cjsi gre en stari mwž	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
S24	Ne spomni se besedila in komentira "Jžuš, sej ne znam!"	Nezmožnost spomniti se	Težave priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
S25	Pohvali M: "Bravo, tata!"	Pohvala zakoncu	Pohvala	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S26	Pohvali M	Pohvala zakoncu	Pohvala	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S27	"Prvič sva zelo vesela družbe, mislim jst ... Prou težko čakam mladino. Mi je pa zlo zanimivo tole tvoje raziskovanje in uživam ... Prou rjs ... Me spodbuja, tkw, k razmišljanju."	Pripovedovanje o počutju	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
S28	Pove, da opaža, da pozablja besedila	Pripovedovanje o počutju	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
S29	Zrecitira kobariško pesmico Tanci tanci črn kws.	Recitiranje besedil	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
S30	Zapoje pesem Po pwt' mi rajža bjla smrt	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
S31	Daje si ritem s coklo ob tla	Ritmična spremljava	Spremljanje ob petju	Odziv v glasbi	Odziv
S32	Reče M-ju, da jo moti	Opozoritev drugega o napakah	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S33	Pove, da ji je tolčenje s palico ob petju pesmi všeč, ker daje vtis, kot da smrt hodi	Pripovedovanje o besedilu	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
S34	Prekine M, naj ne govori o politiki	Opozoritev drugega o napak	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi

S35	Zaigra nekaj akordov na kitaro	Igranje na kitaro	Spremljanje ob petju	Odziv v glasbi	Odziv
S36	Spremlja M na kitaro, on poje	Spremljanje drugega med tem, ko poje	Spremljava	Medsebojni odnosi v glasbi	Medsebojni odnosi
S37	Pove, da jo je kitaro naučila igrati njena mama	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
S38	Zapoje pesmico Čuk sedi na palici	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
S39	Ob petju se spremlja s kitaro	Igranje na kitaro	Spremljanje ob petju	Odziv v glasbi	Odziv
S40	Pove, da je kitaro dobila za šestdeseti rojstni dan	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
S41	Pove zgodbo o svojem očetu	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
S42	Ob petju spremlja M na kitaro	Spremljanje drugega med tem, ko poje	Spremljava	Medsebojni odnosi v glasbi	Medsebojni odnosi
S43	Smeje se M	Smejanje zakoncu	Smeš	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S44	Dopolnjuje M pri zgodbi, ki jo on pripoveduje	Dajanje pomoči	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S45	Pošali se z M-jem, da očitno slabo sliši	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
S46	Pove, kako je obiskovala učiteljišče	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
S47	Zapoje pesem Ora sei rimasta sola	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv

OZNAKA	PREDMET OPAZOVANJA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
C1	Pove, da ne ve, o čem bi govoril	Pripovedovanje o počutju	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
C2	Smeje se R, ki se je znašla v nerodni situaciji	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi

C3	Zazeha	Zehanje	Nebesedno izražanje	Telesni odziv	Odziv
C4	Pove, da so poslušali Glas Amerike	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C5	Zazeha	Zehanje	Nebesedno izražanje	Telesni odziv	Odziv
C6	Pove, da se nič ne spomni: "Sej se ne spounem nič tega jst."	Nezmožnost spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
C7	Predlaga, da obiščem njegovo sestro I	Predlog	Deljenje idej	Odziv v govoru	Odziv
C8	Pove, da je bila "taglavna pesem Kućica u cveču"	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C9	Ne more se ničesar spomniti, zavzdihne: "Ma dijo bono ..."	Nezmožnost spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
C10	"Ma sej mi nismo nič pojali, dijo bono."	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C11	Zapoje "Marija h tebi jaz pridem drevi ... V samih spodnjih hlačicah."	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
C12	Po tem, ko zapoje šaljivo pesmico, se smeje	Smeš	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
C13	Smeje se šaljivi pesmici, ki jo je zapela R: "Haha, ma dijo bono!"	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
C14	Pove, da so kot mladi fantje peli	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C15	Pove, da so peli po vaseh, pod lučjo na trgu	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C16	Pove, da je pel v pevskem zboru	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv

C17	Pove, da se ne spomni, kaj so peli, in doda: "Dijo bono!"	Nezmožnost spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
C18	Zapoje: "Luna sije kladvo bije, trudne pozna ure že"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
C19	Nerodno mu je, stalno govori "dijo bono"	Sram	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
C20	Pove, kako so peli podoknice	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C21	Pri sebi se spomni na podrobnosti zgodbe, ki jo je pripovedoval, a reče samo: "Dijooo bonoooo"	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C22	Pove, da se je "učil muziko", obiskoval je nekakšno glasbeno šolo	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C23	Ob tem, ko pripoveduje anekdoto z učiteljem v glasbeni šoli, se navihano smeji	Smeš	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
C24	Zapoje delček pesmi Sveta noč	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
C25	Pove, da so doma imeli knjigo, v kateri so bile pesmi, izreki in pravljice. Vsak od otrok si je izbral eno in nastopal pred ostalimi	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C26	Pove, da je v Podnanosu nastopal Ladko Korošec	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C27	Zapoje pesmico vaškega pesnika: "Po stezici pridem v Goče, pridem tja, ker mi je vroče. Tam je Štefan moj prijatelj, klet ima, a v njej je škrateelj. Kakor mucka se mi laska, boža me, potem pa praska."	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv

C28	Opozori R, da tisto, o čemer pripoveduje, sploh nima veze z glasbo	Opozoritev drugega o napaka	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
C29	Smeje se R	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
C30	Zapoje pesem Zabučale gore	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
C31	Prepozna pesem, ki jo je zapela R	Strinjanje z zakoncem	Usklajevanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
C32	Vpraša R: "Čaki, kkw gre tista?", govori o pesmi, ki so jo peli na pogrebu Lojzeta Bratuža	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Usklajevanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
C33	Pove, da je Oto Pestner nastopal v Kneži, ko je bil pri vojaki v Vipavi	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C34	Zapoje: "Pa lepo mi pojejo kragulčki"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
C35	Pove, da so v šoli peli ljudske pesmi	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C36	Zapoje pesem Druže Tito mi ti se kunemo	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
C37	Pove, kako si je njegov brat v času bivanja v domu za stare potiho prepeval pesmi iz majhne knjižice	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C38	Pove, da so znali skoraj vse Prešernove in Gregorčičeve pesmi na pamet	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
C39	Pove, da je pozabil vse pesmi, ki jih je znal na pamet	Nezmožnost spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
C40	Pomaga R pri imenu, ki se ga ona ne spomni	Dajanje pomoči	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi

OZNAKA	PREDMET OPAZOVANJA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
--------	--------------------	-------	------------	---------------	------

R1	Za pozdravno pesem zapoje pesem: "Črni kos je vince točil, komaj si je kljunček zmočil"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v govoru	Odziv
R2	Norčuje se iz C	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
R3	Zapoje pesmico: "din don šjorperon, tre putele šul balkon"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R4	Ugotovi, da celo življenje ni razumela, o čem pesem govori, v resnici poje o treh pcestnicah, ki stojijo na balkonu	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R5	Smeje se, pove, da niso razumeli italijansko in zato niso vedeli, kaj pojejo	Smeš	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
R6	Zapoje pesem Cin cin cin drežnica	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R7	Pove pesmico, s katero so zmerjali Kraševce, ki so pešali mimo njih "Krašowci ponašouci po naši pwti hwdte, če vam ni zadwsti, bejžte še po mwsti"	Recitiranje pesmice	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
R8	Pove, kaj ji pričara glasba: "Ja, ti spomine na otroštvo prčara, kar sm ti zdej use rekla, ne ... Pričara na otroštvo."	Pripovedovanje o počutju	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
R9	Pove, da italijanskih pesmi niso peli	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R10	Pove, da so poslušali radio Trst in radio Luksemburg	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R11	Pove, da so peli pesmi o Titu, partizanih in podobno	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R12	Pove, da so imeli v šoli na zidu sliko Franceta Prešerna	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv

R13	Pove, da so se v šoli učili pesmi vsake jugoslovanske republike in se skuša spomniti makedonske narodne	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R14	Spomni se makedonske pesmi in zapoje: "Za pobed za gino za Makedonija"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R15	Ponovno zapoje: "Za pobed za ginaaa, za Makedonijaaa"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R16	Skuša se spomniti imena makedonske pevke	Poizkus spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
R17	Razloži, kdo sta bila Nino in Ivo Robić	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R18	Zapoje Robićevo pesem "Morgen morgen"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R19	Vpraša C, ali je bil Tonči Vrdonjak igralec ali tudi pevec	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
R20	Reče C, da ji je pripovedoval, da so doma peli	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
R21	Zapoje: "Sveta Ana je prosila, svjt Jwžef je drhtew, je huda urja bila, ko notr ga je dew"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R22	Popravlja C, da to, kar je povedal, ni resnica	Opozoritev drugega o napakah	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
R23	Pove, da so po družinah verjetno prepevali največ cerkvene pesmi	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R24	Pove, da so glasbo slišali v kinu. Pred predvajanjem filma so predvajali kot nekakšen pregled svetovnih dogodkov in ob tem se je predvajala različna glasba.	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv

R25	Zapoje pesmico Kupila sva boben in lajno	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R26	Pove, da so imeli v šoli pevski zbor	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R27	Zapoje šaljivo pesmico: "Če bila bi ti moja kobilica, če bi bil jaz tvoj konj, midva biva skup vozila stare babe na štačjon"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R28	Smeje se šaljivi pesmici, ki jo je povedala	Smeš	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
R29	Pove, da so moderne pesmi, kot npr. rock'n'roll, prišle z zamudo, saj je bila železna zavesa	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R30	Pove, da je bila njihova družina prva, ki je imela radio v njihovem zaselku	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R31	Pove, da je potekal Opatijski festival in da so obstajale brošurice z besedili pesmi, ki so jih tam prepevali	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R32	Pove, da je bil jazz prepovedan	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R33	Pove zgodbo, kako je bila dve leti na zdravljenju oči na Jezerskem	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R34	Pove, kako se je na Jezerskem naučila partizansko pesem, ki je na Primorskem ni poznal nihče	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R35	Zapoje pesem Zabučale gore	Petje v paru	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R36	Pove, kako je bil organiziran ansambel, ki je v njenem domačem kraju igral na plesih	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R37	Zapoje partizansko pesem, ki se jo je naučila na Jezerskem	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv

R38	Ne more se spomniti pesmi, o kateri jo je povprašal C, in reče: "Ja, zdej se ne mwrem zmislt, vidiš, tw je interesantno zdej ... Ojej ojej ...Čaki ... Se bom zmislna, tw je prou za demencu, vidiš ..."	Poizkus spomniti se	Težave priklicem informacij s	Odziv v govoru	Odziv
R39	Spomni se na pogovor o pesmi ob smrti Lojzeta Bratuža. Vzklikne: "Kragujčki!"	Poizkus spomniti se	Težave priklicem informacij s	Odziv v govoru	Odziv
R40	Zapoje "monotono pojo mi kragujčki ... Nznam ... Lalala."	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R41	Zapoje: "Druže Tito mi si te kunemo, mi si te kunemo."	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R42	Poje si pesem Monotono pojo mi kraguljčki	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
R43	Pove, kako so le redki znali plesati rock'n'roll	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
R44	Pripoveduje o bratrancu svoje svakinje in se ne more spomniti imena	Nezmožnost spomniti se	Težave priklicem informacij s	Odziv v govoru	Odziv
R45	Pove, kako se spomni na pesem Kućica u cveču vsakič, ko gre mimo hiše, kjer so se nekoč družili	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv

OZNAKA	PREDMET OPAZOVANJA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
B1	Pove, da je nekoč pel podoknico in bil oblit z vodo	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B2	Pove šaljivo pesmico, ki jo je moja mama pela, ko je bila majhna: "Mirnci so mona, so padli z balkona."	Recitiranje pesmice	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv

B3	Pove šaljivo pesmico, ki so jo pravili sošolci v šoli: "Prvačna lačna, bukowško blato, rjnški korci, mirnci norci."	Recitiranje pesmice	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
B4	Pove, da so poslušali radio Kosma	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B5	Pripoveduje o časih, ko je postal moderen rock'n'roll	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B6	Zapoje pesem Rock around the clock.	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B7	Pripoveduje o politični vlogi radia in politični cenzuri takratne oblasti	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B8	Ne more se spomniti imena igralca, ki je igral v filmu Boter	Nezmožnost spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
B9	Prosi I, da se mu pomaga spomniti ime igralca	Prošnja za pomoč	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
B10	"To pa je demenca, haha, to je pa praktično!"	Nezmožnost spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
B11	Še vedno se ne more spomniti imena igralca, razmišlja in tolče s prstom po mizi in vzdihuje: "O porkaa ..."	Tolčenje s prstom po mizi	Nebesedno izražanje	Telesni odziv	Odziv
B12	Spomni se, da je iskani igralec Marlon Brando.	Poizkus spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
B13	Vesel je, da se je končno spomnil imena igralca	Pripovedovanje o počutju	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
B14	Zapoje pesem Yesterday you were mine	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B15	Odgovori I na vprašanje o letnici zapete pesmi	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi

B16	Pove, da so hodili gledat filme v sosednjo Gorico, saj so k nam prišli s štiriletno zamudo	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B17	Pove, da je bil jazz preganjan	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B18	Našteva imena znanih ameriških jazz glasbenikov	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B19	Skuša se spomniti imena moškega, ki je direktor Slovenske maticе	Prošnja za pomoč	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
B20	Pojasni I, ime koga se skuša spomniti	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
B21	Vesel je, ko se I spomni iskanega imena	Pohvala drugemu zakonu	Pohvala	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
B22	Pripoveduje o študentskem orkestru in festivalu, ki so ga študentje organizirali	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B23	Komentira pripombo I, naj mi pusti do besede: "A, bom tiho, bom tiho ... Vidiš, to je pa cenzura."	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
B24	Zapoje pesem Arrivederci Roma	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B25	Pove zgodbo o italijanski pesmi Vola colomba bianca vola	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B26	Pove, kako so želeli na slovensko-italijanski meji organizirati opero	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B27	Zapoje napev iz Verdijeve opere Nabucco "Va pensiero ..."	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B28	Zapoje delček iz slovenske opere Gorenjski slavček: "Sinoči je pela kot slavček lepo"	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B29	"Mene zapelje, veš, ta zadeva. T'ko, da nism na isti liniji vedno. To je tudi	Pripovedovanje o počutju	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv

	lastnost starih ljudi, hehe ... In to zelo značilna, ne ... Innn ... Čaki, kaj sm govoru?"				
B30	Premakne se k opisovanju modernejše glasbe, govori o Pankrtih	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B31	Zapoje pesem "Dol s čerini" in opiše njeno zgodovinsko ozadje in kako se je uporabila ob različnih dogodkih	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B32	Vpraša I, če je hotela kaj reči	Želja po pomaganju drugemu	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
B33	Pove, da ti lahko neka stvar povzroča obnovo spomina, da začneš razmišljati o nečem	Pripovedovanje o počutju	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
B34	Pove šaljivo pesmico: "Če bi bla kamrca cjrku, bla postelca oltar, bla franca muštronc, jst bi bu far."	Recitiranje pesmice	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
B35	Smeje se šaljivi pesmici	Smeh	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
B36	Pove šaljiv verz: "Oče naš, ki si u nebesih, pelješ babo na kolesih."	Recitiranje pesmice	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
B37	Pove šaljivi verz: "Ajns, cvaj, draj, u brde ret nazaj."	Recitiranje pesmice	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
B38	Pove, da je igral v orkestru	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B39	Zapoje pesem Goodnight Irene (Irena lahko noč)	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B40	Pove, da ga je igrati trobento učil g. Lah, ki je bil uradnik na sodišču	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B41	Vpraša I, kako se je imenoval brat nekega njunega znanca	Prošnja za pomoč	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi

B42	Pove anekdoto, kako je na plesu neki fant skočil z balkona, da bi si kaj polomil in se mu ne bi bilo treba vrniti k vojakom	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B43	Zapoje del Mozartove simfonije	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B44	Pove, da je med svojim bivanjem v Ljubljani redno obiskoval koncerte	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B45	Zapoje refren pesmi v grščini, ki so se jo naučili iz filma	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B46	Skuša se domisliti imena žene francoskega režiserja	Poizkus spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
B47	Smeje se svoji anekdoti z orožnih vaj: "Drugovi, nemojte da slušate radio Trst!"	Smeh	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
B48	Pove, kako so pri vojaki v Požadovcu poslušali dunajski novoletni koncert	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B49	Draži I, da moralizira: "Ne tega, ne smete tega."	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
B50	Zapoje pesem Diana	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B51	Pove, da je njegova nona imela "oštarijo", v kateri so ljudje v času italijanske okupacije peli slovenske pesmi, kar ji je povzročalo težave	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B52	Pove prigodo svojega očeta in none	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B53	Pove, da je njegov oče igral violino	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
B54	Pove, katere vrste glasbo rad posluša	Pripovedovanje o tem, kaj mu je všeč	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv

B55	Vpraša I, kako se imenuje francoski skladatelj	Prošnja za pomoč	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
B56	Zapoje pesem Yellow submarine	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B57	Zapoje pesem Kučica u cveču	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B58	Pove, da se s pesmijo da marsikaj rešiti	Pripovedovanje o tem, kaj mu je všeč	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
B59	Pove mnenje o petju v zboru: "To je dobro, ta občutek je lep, lepe spomine maš na to, tko da to je samo pozitivno."	Izražanje svojega mnenja	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
B60	Zapoje pesem Buona notte angelo mio	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv
B61	"Lepo je, da ko igraš inštrument, da uživaš, kadar igraš."	Izražanje svojega mnenja	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
B62	Vpraša me, kaj sem ugotovila o njuni demenci	Vprašanje za vodjo	Vprašanje	Odziv v govoru	Odziv
B63	Smeje se mojemu odgovoru	Smeh	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
B64	"Včasih je nostalgija zelo pomemben občutek pri glasbi ... Ker glasba ti lahko zbujja spomine na to in ono ...In lahko te čisto obrne okoli, ne ... Ja ja, vidiš, tako je ..."	Izražanje svojega mnenja	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
B65	Skuša se spomniti imena glasbene skupine, ob tem trka po mizi: "Vidiš, to je zdej demenca, ne, praktični prikaz."	Poizkus spomniti se	Težave s priklicem informacij	Odziv v govoru	Odziv
B66	Zapoje pesmico: "Marička frušteek nese, je umazana ku prese. Polento in pogačo, pokrito s pokrvačo."	Samostojno petje	Petje pesmi	Odziv v glasbi	Odziv

OZNAKA	PREDMET OPAZOVANJA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
--------	--------------------	-------	------------	---------------	------

I1	Pove, da ji petje ne gre: "Jst sm anti."	Pripovedovanje o počutju	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
I2	Pove, da je njen brat vedno prepeval, ko se je vračal z dela v vinogradu	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I3	Pove, da njihova mama ni prepevala čisto nič	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I4	Vpraša B, ali je on kaj prepeval	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I5	Želi povedati, kakšna je bila njihova mama, a ne najde pravih besed	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I6	Vpraša me, kakšno kavo bom pila	Vprašanje za vodjo	Vprašanje	Odziv v govoru	Odziv
I7	Komentira šaljivo, neprimerno pesmico, ki jo je povedal B: "Jojoj!!!"	Opozoritev drugega o napakah	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I8	Ne more se spomniti imena igralca, o katerem jo je povprašal B: "Ja, čakej ... O bože ... Vidiš, to pa je zdej!"	Želja po pomaganju drugemu	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I9	Pritrdi B: "Točno to!"	Strinjanje z zakoncem	Strinjanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I10	Vpraša B, iz katerega leta je pesem, ki jo je zapel	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I11	Vpraša B, česa točno se želi spomniti	Želja po pomaganju drugemu	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I12	Spomni se imena, ki ga B išče	Želja po pomaganju drugemu	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I13	Reče B-ju, naj ji pusti malo do besede	Šala na račun drugega zakonca	Šaliti se	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I14	"V petdesetih je bil Presley tudi."	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I15	Odgovori B na vprašanje: "Ne ne, sm razmišljala, da jst se pa ne spomnim nič ... Res ne ..."	Pogovor o svojem življenju	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi

I16	Strinja se z B-jevo trditvijo	Strinjanje z zakoncem	Strinjanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I17	Smeje se šaljivi pesmici, ki jo je povedal B	Smejanje drugemu zakonu	Smeš	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I18	Komentira B-jev šaljiv verz: "Jooo!"	Opozoritev drugega o napakah	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I19	Vpraša B, ali so v orkestru igrali gimnazijci	Pogovor o svojem življenju	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I20	Pomaga B pri besedi, ki se je ni spomnil	Želja po pomaganju drugemu	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I21	Domisli se imena ženske, ki se ga skuša spomniti B	Želja po pomaganju drugemu	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I22	Smeje se B-ju	Smejanje drugemu zakonu	Smeš	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I23	Pove, da je bila zaradi šolanja bolj malo doma v Podnanosu	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I24	Pove, da je imel njen starejši brat zbirko plošč	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I25	Komentira svoje glasbene sposobnosti: "Kar se tiče glasbe, živa groza!"	Pripovedovanje o počutju	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
I26	Pove, da veliko zgodb svojih bratov ne pozna, ker je zaradi šolanja živela drugje	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I27	Opiše svoja mlada leta	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I28	Reče B-ju, naj zapoje pesem, o kateri je govoril	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I29	Pove, da je bil v Podnanosu tamburaški orkester, v katerem so igrale tudi ženske	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv

I30	Vpraša me: "A Ciril se spomni, da smo kej prepevali pr' hiši, Mija? Ni b'lo, ne, petja?"	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Povezovanje	Odziv v govoru	Odziv
I31	Po tem, ko ji povem, da je Ciril rekel, da doma niso peli, komentira: "Vidiš, res ne ..."	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I32	Odrecitira del pesmi, ki je bila zapisana v knjigi, ki so jo imeli doma: "Vitez ravbar stopi s hiše."	Recitiranje pesmice	Recitiranje	Odziv v govoru	Odziv
I33	Pove B-ju, kdo je francoski skladatelj, o katerem jo je vprašal	Želja po pomaganju drugemu	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I34	"Morem jst malo Cirila povprašat, mogoče se spomnim potem še kaj ..."	Predlog	Deljenje idej	Odziv v govoru	Odziv
I35	Vpraša B, kdo je pel pesem Kučica u cveču	Pogovor o vsakdanjih stvareh	Povezovanje	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I36	Opiše redek dogodek, ko so v njihovi hiši prepevali in kako je bila njihova mama ob tem presenečena	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I37	Pove, da se ji zdi petje kot preganjanje slabe volje v življenju zelo dober pristop	Izražanje svojega mnjenja	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
I38	Pove, da njun vnuk dobro igra na saksofon	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I39	Smeje se mojemu odgovoru	Smeh	Deljenje občutkov	Odziv v govoru	Odziv
I40	Pove, da se ji bo morda še obudil kak spomin	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
I41	Pokara B-ja, češ, da spet govori neprimerne pesmice: "No, no ..."	Opozoritev drugega o napakah	Pomoč	Medsebojni odnosi v govoru	Medsebojni odnosi
I42	Pokaže mi zanimiv kamen iz reke Idrije	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv

I43	Opiše, kje so kot otroci pasli živino	Pripovedovanje svojih življenjskih zgodb	Deljenje zgodbe	Odziv v govoru	Odziv
-----	---------------------------------------	--	-----------------	----------------	-------

9.3 Osnovno kodiranje

ODZIV

1. ODZIV V GLASBI

❖ petje pesmi

- samostojno petje (M9, M10, M20, M22, S10, S20, S23, S30, S38, S47, C11, C18, C24, C27, C34, C36, R1, R3, R6, R14, R15, R18, R21, R25, R27, R37, R40, R41, R42, B6, B14, B24, B27, B28, B31, B39, B43, B45, B50, B56, B57, B60, B66)
- petje v paru (M2, M5, M8, M14, M16, M18, M19, S2, S6, S14, S16, S18, C30, R35)

❖ spremljanje ob petju

- ritmična spremljava (S31)
- igranje na kitaro (S35, S39)

2. ODZIV V GOVORU

❖ deljenje zgodbe

- pripovedovanje svojih življenjskih zgodb (M21, M30, M36, S8, S13, S15, S21, S37, S40, S41, S46, C4, C8, C10, C14, C15, C16, C20, C21, C22, C25, C26, C33, C35, C37, C38, R4, R9, R10, R11, R12, R13, R17, R23, R24, R26, R29, R30, R31, R32, R33, R34, R36, R43, R45, B1, B4, B5, B7, B16, B17, B18, B22, B25, B26, B30, B38, B40, B42, B44, B48, B51, B52, B53, I2, I3, I5, I14, I23, I24, I26, I27, I29, I31, I36, I38, I40, I42, I43)

❖ deljenje občutkov

- pripovedovanje o počutju (S27, S28, C1, R8, B13, B29, B33, I1, I25)
- pripovedovanje o tem, kaj mu/ji je všeč (M26, M27, M34, B54, B58)
- izražanje svojega mnenja (M38, B59, B61, B64, I37)
- smeh (M3, M23, C12, C23, R5, R28, B35, B47, B63, I39)
- sram (C19)

❖ deljenje idej

- predlog (M1, C7, I34)
- pripovedovanje o besedilu (S11, S33)

❖ težave s priklicem informacij

- poizkus spomniti se (R16, R38, R39, B12, B46, B65)
- nezmožnost spomniti se (M4, M24, S12, S24, C6, C9, C17, C39, R44, B8, B10)

❖ recitiranje

- recitiranje besedil (M12, M13, S1, S22, S29)
- recitiranje pesmice (R7, B2, B3, B34, B36, B37, I32)

❖ vprašanje

- vprašanje za vodjo (B62, I6)

3. TELESNI ODZIV

- ❖ nebesedno izražanje
 - zehanje (C3, C5)
 - tolčenje s prstom po mizi (B11)

MEDSEBOJNI ODNOSI

1. MEDSEBOJNI ODNOSI V GOVORU

- ❖ povezovanje
 - pogovor o vsakdanjih stvareh (C32, R19, R20, B15, B20, I4, I10, I28, I30, I35)
 - pogovor o svojem življenju (I15, I19)
- ❖ strinjanje
 - strinjanje z zakoncem (M17, M31, C31, I9, I16)
- ❖ šaliti se
 - šala na račun drugega zakonca (M6, M11, S5, S45, C2, C13, C29, R2, B23, B49, I13)
- ❖ deljenje idej
 - predlog (M7, M28, M37, S4, S17)
- ❖ pomoč
 - prošnja za pomoč (M15, B9, B19, B41, B55)
 - želja po pomaganju drugemu (M25, B32, I8, I11, I12, I20, I21, I33)
 - dajanje pomoči (S44, C40)
 - opozoritev drugega o napakah (M33, M35, S3, S7, S32, S34, C28, R22, I7, I18, I41)
- ❖ pohvala
 - pohvala drugemu zakoncu (S9, S19, S25, S26, B21)
- ❖ smeh
 - smejanje zakoncu (S43, I17, I22)

2. MEDSEBOJNI ODNOSI V GLASBI

- ❖ spremljava
 - spremljanje drugega med tem, ko poje (S36, S42)
 - petje ob spremljavi drugega (M29, M32)